М. І. Пашкевіч

РУБЕЛЬСКІ ЛЕКСІКА-ФРАЗЕАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК

БрДУ імя А.С. Пушкіна
2008

Установа адукацыі
"Брэсцкі дзяржаўны універсітэт імя А.С. Пушкіна"

Філалагічны факультэт

Кафедра беларускага мовазнаўства

М. І. Пашкевіч

РУБЕЛЬСКІ ЛЕКСІКА-ФРАЗЕАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК

Для студэнтаў-філолагаў

БрДУ імя А.С. Пушкіна
2008

УДК 81’28(038)
ББК 84-4
П22

Рэкамендавана рэдакцыйна-выдавецкім саветам
установы адукацыі
“Брэсцкі дзяржаўны універсітэт імя А.С. Пушкіна”

Рэцэнзенты:

старшы навуковы супрацоўнік Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа
НАН Беларусі кандыдат філалагічных навук
Ф.Д. Клімчук

кандыдат філалагічных навук, дацэнт кафедры
гісторыі беларускай мовы і дыялекталогіі БрДУ імя А.С. Пушкіна
М.М. Аляхновіч

Пашкевіч, М. І.

П22 Рубельскі лексіка-фразеалагічны слоўнік : для студ.-філолагаў / М. І. Пашкевіч ; Брэсц. дзярж. ун-т імя А. С. Пушкіна, Філал. фак., Каф. беларус. мовазнаўства. – Брэст : Выд-ва БрДУ, 2008. – 66 с.
ISBN 978-985-473-306-7.

У слоўнік уключаны 910 слоў і 200 фразеалагізмаў, якімі карыстаюцца жыхары вёскі Рубель Столінскага раёна. Кожнай моўнай адзінцы даецца тлумачэнне, прыводзіцца прыклад, які ілюструе яе значэнне.

Адрасуецца выкладчыкам і студэнтам філалагічных факультэтаў, краязнаўцам, усім, хто любіць і шануе роднае слова.

УДК 81’28(038)
ББК 84-4

ISBN 978-985-473-306-7

ПРАДМОВА

Кожная гаворка, нягледзячы на колькасць яе носьбітаў, з'яўляецца унікальнай, непаўторнай і вартая таго, каб быць захаванай і перададзенай нашчадкам.

Гаворка жыхароў вёскі Рубель Столінскага раёна таксама вызначаецца своеасаблівасцю гучання, адметнасцю слоўнікавага складу, багатай сінанімікай, выразнай эмацыянальна-экспрэсіўнай афарбоўкай, што дапамагае перадаць у розных жыццёвых сітуацыях найтанчэйшыя нюансы пачуццяў вяскоўцаў, дакладна ахарактарызаваць з'явы навакольнай рэчаіснасці, паводзіны, учынкі, знешні выгляд чалавека.

Лексічны і фразеалагічны фонд гаворкі рубельцаў, як і іншых мясцовых гаворак, прыкметна абнаўляецца, папаўняецца. Але, на жаль, пры гэтым страчваюцца некаторыя адметныя моўныя адзінкі: яны незваротна знікаюць разам са сваімі носьбітамі, становяцца рэдкаўжывальнымі, часам замяняюцца рускамоўнымі эквівалентамі.

Гэты слоўнік – спроба захаваць адметны пласт рубельскай лексікі, зберагчы фразеалагізмы, што выўляюць назіральнасць, дасціпнасць, мудрасць вяскоўцаў.

У слоўнік уключаны лексемы, якія не ўваходзяць у склад унармаванай мовы (*боўнацца, доўнаць, нетрончацца, оддзяніць, осырыць*) ці прыкметна адрозніваюцца сваім гучаннем ад літаратурных адпаведнікаў (*браскаць – бразгаць; бытто – быццам; зарэ – зараз; курчэня – кураня; мэтушацца – мітусіцца; порэйпаны – парэпаны; рострыбушыць – расцерушыць; скіргітаць – скрыгатаць; чэплея – чапяла*). Значэнне некаторых слоў не супадае з аналагічнымі моўнымі адзінкамі, зафіксаванымі ў лексікаграфічных нарматыўных даведніках (*гранка – баразна, батарэйка – ліхтарык, жыроўка – лямпачка для кішэннага ліхтарыка, ладзіцца – мірыцца, тумак – недарэка*). Па-за межамі дыялектнага слоўніка засталіся лексемы, якія актыўна выкарыстоўваюцца ў маўленні рубельцаў і кваліфікуюцца ў тлумачальным слоўніку беларускай мовы як размоўныя, напрыклад: *нядошлы, пушыць, трасучка, хамула, шманаць, шмаровоз і інш.* Кожны, хто цікавіцца родным словам, зверне ўвагу на тое, што многія моўныя адзінкі рубельскай гаворкі ўступаюць у сінанімічныя адносіны, вызначаюцца семантычнай ёмістасцю.

Некаторыя лексічныя адзінкі, змешчаныя ў слоўніку, характарызуюцца нізкай частотнасцю ўжывання ці ўвогуле ўспрымаюцца як устарэлыя: *запірэнька, крайка, налёднік, прыніца, пешня, корытаж, рэзка і інш.*

Значэнне кожнай моўнай адзінкі раскрываецца ў ілюстрацыі, дзе адначасова выяўляюцца асаблівасці маўлення рубельцаў. Калі лексема

мнагазначная, то ілюструецца толькі тое яе значэнне, якое не ўласцівае для ўнармаванай беларускай мовы: *выбіць – адмераць; вызубрыць – насварыцца; покрышка – накідка на падушку; багач – вогнішча, агонь; сілос – вінегрэт, позбіваць – скасіць.*

У слоўніку змешчаны фразеалагізмы, якія шырока выкарыстоўваюцца ў рубельскай гаворцы. Некаторыя з іх да гэтага часу не ўключаны ў фразеаграфічныя даведнікі, напрыклад: *быць у бывалцах, вывэрнуць кожуха, з гуздром понесці, іці на козыр, капорэ вонэ, накінуць чмуту, узяць на цыліндры і інш.*

Усе рэестравыя моўныя адзінкі размешчаны ў алфавітным парадку і надрукаваны тлустым шрыфтам. Акрамя літары *ё*, кожная націскная галосная ў іх акцэнталагічна выдзелена адпаведным значком.

У слоўнік уключаны 940 лексічных адзінак і 195 фразеалагізмаў.

УМОЎНЫЯ СКАРАЧЭННІ

абразл. – *абразлівае*
аг. – *агульны назоўнік*
безасаб. – *безасабовы*
выкл. – *выклічнік*
груб. – *грубае*
дзеясл. – *дзеяслоў*
дзіц. – *дзіцячае*
ж. – *жаночы род*
жарт. – *жартаўлівае*
заг. – *загадны лад дзеяслова*
займ. – *займеннік*
зак. – *закончанае трыванне*
зб. – *зборны назоўнік*
звар. – *зваротак*
злуч. – *злучнік*
іран. – *іранічнае*
лаянк. – *лаянкавае*
лічэбн. – *лічэбнік*
м. – *мужчынскі род*
мн. – *множны лік*
н. – *ніякі род*
неадабр. – *неадабральнае*
незадав. – *незадавальняючае*
незак. – *незакончанае трыванне*
нескл. *нескланяльнае*
пабочн. – *пабочнае*
пагардл. – *пагардлівае*
перан. – *пераноснае значэнне*
прым. – *прыметнік*
прыназ. – *прыназоўнік*
прысл. – *прыслоўе*
прэдык. – *прэдыкатыў*
усеч. – *усечаны*
устар. – *устарэлае*
ф. – *форма*
часц. – *часціца*
экспр. – *экспрэсіўнае*

ЛЕКСІКА

А

АБЫЛЕ́ШЧО, *нескл.* Абы-што, глупства. *Не говоры абылешчо проціў ночы.*

АБЫЛЕ́ЯК, *прысл.* Дрэнна. *Як гэто можна так абылеяк скосіць участка: трава, бы грэблёнка, кругом торчыць.*

АБЫЛЕ́ЯКІ, *прым.* Дрэнны. *Абылеякі тронок у вілках: ек бэрэш сено, то пэрэворочваецца пласт.*

АБЫ́ШЧО, *прым.* Дрэнны. *Абышчо корова, зусем мало молока дае.*

АЖЭБА́Ч, *прысл.* Сапраўды. *Ажэбач, шчо мужчыны ўжэ вэрнуліса з заработкоў.*

АЛЮ́ШКІ, *выкл.* Вокліч, якім паганяюць карову. *Алюшкі, алюшкі, у хлеў!*

АМО́, *выкл.* Вокліч, з дапамогай якога выказваецца здзіўленне. *Амо, я і не знала, шчо цепэр аўтобуса не будзе.*

АЎРЫ́ХЦІК, *прысл.* Рыхтык, такі самы. *Сын аўрыхцік бы бацько: упарты, усе робіць толькі по-свойму.*

Б

БА, *усеч. ф. дзеясл.* Бачыш. *Ба, колькі смородзін нарвала ў огородзі.*

БАГА́Ч, *м.* Агонь, жар. *Затушы багач, коб, крый Божэ, нічого не загорэлосо.*

БАЛЕ́ЙКА, *ж.* Невялікі бітон. *Молоко стоіць у балейцы.*

БАЛЁН, *м.* Надуўны шар. *Ек малые булі, то куплялі ў ганучніка за яйца балёны.*

БА́ЛО, *прысл.* Раней. *Бало часто булі пожары: стрэхі робілі з соломы – займэцца одна хата, і суседскіе горащь.*

БА́РОК, *м.* Ворчык. *Зарэ прычэплю барка до плуга і буду орацоь огорода.*

БАТАРЭ́ЙКА, *ж.* Кішэнны ліхтарык. *Трэба батарэйку купіць, бо ўвэчэры ў хлеў не зайці: вэльмі цемно.*

БАЧЫНО́, *безас.* Бачна. *Одсюль бачыно, ек едуць на Городок машыны.*

БІРУ́ЛЬКА, *ж.* Невялікі драўляны стрыжань у кроснах, да канцоў якога прымацоўваецца з дапамогай шнура ніт. *Бірулька трэснула, трэба вырэзаць другую.*

БЛІЗНЮ́К, *м.* Блізня. *Одзін блізнюк жывэ тут, а другі недзі выехаў.*

БЛУКАНЯ́ЦЦА, *незак., неадабр.* Блукаць. *Ці ж гэто ему трэба блуканяцца доцемна по лесі?*

БОЛО́ТО, *н.* Поплаў. *Цепэр раненько погналі короў на болото пасці.*

БОНУ́ЦЬ, *зак., экспр.* Укалоць. *От бонуў палкой пыд бок – вытрымаць неможна.*

БО́ЎДЫР, *м., экспр.* Няветлівы мужчына. *І шчо гэто за чоловек, просунецца, бы боўдыр, і не поздороваецца.*

БО́ЎДЗІЛО, *н., экспр.* Неахайны мужчына. *Ідзі пэрэпраніса, боўдзіло, а то стыдно людзей, ходзіш залеяны ўвэсь.*

БО́ЎНАЦЦА, *незак., экспр.* Рабіць што-небудзь упоцемках; корпацца. *Ганно, шчо ты там боўнаесса поночы, ідзі ўжэ ў хату.*

БРАКОВА́ЦЬ, *незак.* Нездаровіцца. *Нешчо ж ей бракуе, раз вона не можэ есці ні мясо, ні сало.*

БРА́НКА, *ж.* Світэр. *От звязала хорошую бранку, бы з магазіна.*

БРА́СКАЦЬ, *незак.* Бразгаць. *Стары, погледзі, хто там браскае дзвэрыма, мо некі злодзей ходзіць.*

БРАЦІ́ХА, *ж.* Братавая. *Браціху бачыла на селе.*

БРУ́ЧКА, *ж., устар.* Пярсцёнак. *Колісь, ек молодые ішлі до вэнца, то бручкі Ганна Хвэськова робіла з копэёк, а цепэр ужэ золотые кольца трэба.*

БРЭХУНІ́ЛО, *м., неадабр.* Падманшчык. *От жэ брэхуніло, ніякой совэсці не мае.*

БРЭХУШНО́, *ж., неадабр.* Падманшчыца. *Да гэта брэхушно ніколі праўды не скажэ.*

БУ́КНУЦЦА, *зак.* Стукнуцца лбамі (звычайна пра дзяцей). *Мамо, мы букнуліса лбамі, да боліць. – Нічого, до вэселля зажывэ.*

БУЛЬБА́ТЫ, *прым., экспр.* Лупаты. *Бульбата дзеўчына, але осеш вонэ, мо зато жонка будзе добра.*

БУ́МКАЛО[1], *н., экспр.* 1. Пра таго, хто надакучае размовай. *Годзі, бумкало, говорыў тэ, шчо не трэба.* 2. Радыё. *Выключ гэтэ бумкало, ужэ голова боліць.*

БУ́МКАЛО[2], *н.* Дзіцячая гульня: прымацаваная да акна бульбіна, якою з дапамогай доўгай ніткі стукалі па шыбе. *Мы не раз бумкало суседзям робілі ўвэчэры.*

БУНТА́ЦЫЯ, *ж., экспр.* Неспакой. *Дато мне трэба гэта бунтацыя?*

БУ́НЬКА, *ж.* 1. Бурбалка. *На водзе скачуць бунькі – будзе зноў дошч.* 2. Пухір. *Опёк руку, да онь якая бунька выскочыла.*

БУ́РКІ, *зб.* Пашытыя з сукна і ваціну валёнкі. *Лёгэнькіе буркі, да вэльмі хвайно ходзіць.*

БУ́СЬКО, *м.* Бусел. *Бусько поселіўса на Дочыніной хаці.*

БУШЧЭНЯ́, *н.* Бусляня. *Бушчэнята пыдрослі і ўжэ прэбуюць крыла.*

БЫ́ТТО, *злуч.* Быццам. *Зробіў від, бытто вон нічого не чуў і не бачыў.*

БЫЦО́К, *м.* Бычок. *Недаўно быцка ў калхоз здалі.*

БЭГУ́К, *м.* Свіны страўнік. *Бэгука не будом выкідаць, почысцім да кічука зробім.*

БЭЗУГА́ВУ, *прысл.* Бесперапынна. *Ніяк не ўтаймуюцца нашые суседзі, бэзугаву сварацца.*

БЭРЭ́МОК, *м.* Абярэмак. *Бэрэмок дроў прынёс до грубы.*

БЭСПЭРЭ́СТАНКУ, *прысл.* Бесперапынна. *Бэспэрэстанку снег ідзе.*

БЭСПШЭ́РВЫ, *прысл.* Бесперапынна. *Як жэ ты не будзеш кашляць, ек бэспшэрвы курыш.*

В

ВАЖКІ́, *прым.* Цяжкі. *Важкі мэшок, ледзь прынёс.*

ВАКУ́ЛА, *аг., пагардл.* 1. Не па надвор'і цёпла апрануты чалавек. *Шчо ты, бы тая вакула, наодзеваўса, то ж жарко цепэр.* 2. Неахайны. *Куды ты, вакула, сунешса ў грязных чоботах у хату?* 3. Непаваротлівы. *Не стой, бы вакула, бо не ўспеем роботу зробіць.*

ВА́ЎКА, *ж.* Невялікая рана; балячка. *Пэрэвязаў ваўку на пальцы бінтом.*

ВЕ́КО, *н.* Накрыўка ў скрыні. *Осцерожно, гледзі, коб веко на голову не ўпало.*

ВЕ́СІЦЬ, *незак.* Вісіць. *Ручнік на гвоздку весіць.*

ВІД, *м.* Твар. *Трэба трохі від выцерці, а то стыдно людзей – бы з пэкла вылезла.*

ВІЛКІ́, *мн.* Вілы. *Вілкі не забыліса покласці на воз?*

ВІРО́ТНЫ, *прым.* Непаслухмяны, кручаны. *Такэ ўжэ віротнэ дзіця, шчо і мінуты не можэ поседзець на месці.*

ВІШ, *м.* Сухая няскошаная трава. *Колёснік вішу накосіў – будзе чым корову пыдсцілаць.*

ВІШНЁЎКА, *ж.* Вішнёвая наліўка. *Вішнёўка забродзіла ў графіні.*

ВО́ЖКІ, *мн.* Лейцы. *Поцягні трохі на себэ вожкі, бо зарэ конь уедзе ў канаву.*

ВОЛО́КА, *ж.* Абора. *Постола волокой прывязвалі до ногі.*

ВОЛО́ШНЯ, *ж.* Лёска. *Гэто тонкая волошня, кожушок можэ ее пэрэкусіць.*

ВОН, *займ.* Ён. *Вон цепэр не поедзе ў лес, бо ўжэ вода розліласа кругом.*

ВО́НПІЦЬ, *незак.* Баяцца, стрымліваццa. *Довэлосо ўсыпаць добрэ паском, то цепэр мо трохі будзе вонпіць.*

ВОРКОТА́, *аг., экспр.* Той, хто часта выяўляе сваё незадавальненне, папракае каго-небудзь. *Я з гэтой воркотой не хочу ніякого дзела маць: надоесць так, шчо хоць ты ўцекай.*

ВОРОЦІ́ЛО ВЭЛІКЭ, *н.* Навой. *Учора навілі основу на вэлікэ вороціло.*

ВОРОЦІ́ЛО МАЛЭ, *н.* Валік у кроснах, на які намотваецца вытканы выраб. *Пора ўжэ зрэзваць з малого вороціла ручнікі.*

ВОРУШЫ́ЦЦА, *незак.* Яшчэ мець сілу. *Дзед трохі ворушыцца, помагае сее-тэе по хазяйству.*

ВОЎКОБОЯ́НЫ, *прым., экспр.* Баязлівы. *От воўкобояны, увэчэры з хаты дажэ на двор боіцца выці.*

ВОШЧА́НКА, *ж.* Цэлая, пафарбаваная ў чырвоны колер шкарлупіна яйка, запоўненая праз вузенькую адтуліну расплаўленым воскам. *На вэліконне хлопцы робілі вошчанку, шчоб больш еец набіць.*

ВУ́ДКА, *ж.* Вуда. *Пойду з вудкой на канаву, мо неку рыбіну поймаю.*

ВУЖЫ́ШЧЭ, *н.* Доўгі кавалак тоўстай вяроўкі. *Подай вужышчэ на рубэль, будзем сено ўціскаць на возі.*

ВУ́ТВА, *ж.* Качка. *Важко годоваць вутвы, ек нема блізко воды.*

ВУЧЫ́ЦЕЛЬ, *ж.* Настаўнік. *Цепэр у нас другі вучыцель по гісторыі.*

ВЫБІРА́ЦЬ, *незак.* Збіраць за плугам бульбу. *Скоро будом выбіраць бульбу.*

ВЫ́БРАЦЬ, *зак.* Звязаць. *У Павы до ўсёго рукі здатные, такую хорошую выбрала бранку.*

ВЫ́БІЦЬ[1], *зак.* Адмераць. *Вэльмі далеко от села выбілі соткі.*

ВЫ́БІЦЬ[2], *зак.* З дапамогай спецыяльнага прыстасавання зрабіць на белай тканіне ўзоры. *Выбітые фіранкі на вокнах весяць.*

ВЫ́ВЭРНУЦЬ, *зак.* Вылічыць. *Вывэрнулі грошы з получкі, а за шчо – не знаю.*

ВЫ́ГАНІЦЬ, *зак.* Выказаць каму-небудзь усё тое, што пра яго думаеш; насварыцца. *Учора я добрэ выганіў гэтого заблуду, то вон точно тут больш не появіцца.*

ВЫ́ЖАРЫЦЬ, *зак., экспр.* 1. Набіць. *Не можна нічого загадаць гэтому трэпутню, дато я выжарыла добрэ его.* 2. Апячы крапівою. *Ах ты, негодзяшчы, зарэ ек вырву кропівіну, то я цебэ выжару.*

ВЫ́ЗУБРЫЦЬ, *зак., экспр.* Насварыцца. *Добрэ, шчо ты вызубрыў гэтого злодзея: ні земля его не накорміць, ні вода не напоіць.*

ВЫКАБЭ́ЛЬВАЦЦА, *незак., экспр.* Задавацца. *Купіў нового ровэра, то ўжэ выкабэльваецца.*

ВЫ́КАНДЗІЦЬ, *зак., экспр.* Выпрасіць. *Быў у мэне такі хорошы вытканы ручнік, то сестра выкандзіла его.*

ВЫ́КЛУБІЦЦА, *зак.* Стаць выпуклым; скрывіцца. *Выклубілася сцена ў хлеве.*

ВЫ́КОШКАЦЦА, *зак.* Выздаравець, ачуняць. *Попохворэла моцно Оля, але, слава Богу, сяк-так выкошкалася.*

ВЫКРО́П, *м.* Кроп. *Выкроп зусем на градцы осыпаўса.*

ВЫ́ЛІЎКА, *ж.* Шуфлік для вылівання вады з лодкі. *І хто гэто вырэзаў такую здатную выліўку?*

ВЫ́ПРОВАДЗІЦЬ, *зак.* Адправіць. *Зарэ выпроваджу дзецей у школу і буду свінней догледаць.*

ВЫ́ПУСТОК, *м., неадабр.* Дрэнны, пусты чалавек. *І ў кого гэты выпусток удаўса? На одной шкодзі жывэ.*

ВЫ́РАЧЫЦЦА, *зак., экспр.* Моцна раззлавацца. *Я ж стараласа спокойно говорыць, а вон ек вырачыцца проціў мэне.*

ВЫ́РОБІЦЬ, *зак.* Вярнуць выдаткі. *Грошы потрачаные на цепліцу ўжэ выробіліса.*

ВЫ́РОБІЦЦА, *зак.* Стаць прывабным, папрыгажэць. *Так выробіласа Антосёва дочка, шчо неможна познаць.*

ВЫ́САДОК, *м.* Высаджаны караняплод на насенне. *Зобрала з высадкоў насенне буракоў.*

ВЫ́СЕКАЦЬ, *зак.* Высмаркацца. *Высекай, дочэнька, нос, а то людзі будуць з цебэ смэяцца.*

ВЫ́СЕКЦІ, *зак., экспр.* Моцна набіць (звычайна пра дзіця). *Пэрэстань плакаць, бо зарэ высеку добрэ, то ты ў мэне полепшаеш.*

ВЫ́СПОВЭДАЦЬ, *зак.* Насварыцца. *Як гэто Сцепан пошкодоваў даць нам косу, пойду я добрэ высповэдаю его.*

ВЫ́СТРАШЫЦЬ, *зак.* Напалохаць. *Ты мэне не выстрашыш, бэз цебэ я точно не пропаду.*

ВЫ́СЦЯЖЫЦЦА, *зак., экспр.* Выправіцца ў дарогу. *Куды гэто ты высцяжыўса проціў ночы?*

ВЫ́ТНУЦЬ, *зак., экспр.* Выцяць. *Моўчы, бо ек вытну добрэ, то ўспокоісса.*

ВЫ́ТНУЦЦА, *зак.* Моцна стукнуцца аб што-небудзь. *Зачэпіўса за пэрэкладзіну ў дзвэрах да так вытнуўса головой, шчо неможна вытрымаць, гэтак боліць.*

ВЫ́ТРЭБОВАЦЬ, *зак.* Займець. *Вытрэбоваў спраўку, шчо роботаў у колхозі после войны.*

ВЫ́ХАРАШАЦЬ, *зак.* Кастрыраваць (звычайна парасят). *Позові Івана, нехай выхарашае поросят, бо попэрэростаюць.*

ВЫ́ХВАЦЕНЬ, *м.* Тоўсты блін з хлебнага цеста. *Ек цеста трохі оставалосо после хлеба, то маці выхватня пэкла.*

ВЫ́ЦЕПНУЦЬ, *зак.* Вытрасці. *Выцепні просцілку да занесі ў хату.*

ВЫ́ЦІ, *зак.* Выйсці. *Заблудзіўса ў лесі і не могу выці на дорогу.*

ВЫ́ЦЫГАНІЦЬ, *зак., экспр.* Тое, што і *выкандзіць.*

ВЫЦЯ́ГАНКА, *ж.* Саматканая посцілка з рознакаляровымі ўзорамі. *Над выцяганкой трэба попокорпець: усе цвэтные ніткі закладаюцца ў основу пальцамі.*

ВЫ́ШКАРОК, *м.* Скварка. *А вышкаркі чого не хочэш есці?*

ВЫ́ШЧЭЙ, *прысл.* Вышэй. *Трэба было вышчэй дошку прыбіць.*

ВЫШЧЭРА́ЦЬ, *незак., экспр.* Паказваць (язык, зубы). *Пэрэстань вышчэраць язык, бо страпкачом получыш.*

ВЫ́ШЧЭРКА, *ж.* Той, хто шчэрыць зубы. *І ў кого вона ўдаласа – гэта вышчэрка? Бэз конца зубы звэрху.*

ВЫ́ШЧЭРЫЦЬ, *зак.* Агаліць. *Да к чому твоя гэта мода: вышчэрыла грудзі і ходзіш пэрэд людзьмі.*

В'ЮРО́К, *м.* Вірок. *Ек кросна ткалі, то в'юрком змотвалі ніткі ў клубок, бо руку можна было шчохаць.*

ВЭДЛУ́Х, *прысл.* У параўнанні. *Вэдлух той сапачкі, шчо зробіў быў Сцепан, гэта зусем абылешчо.*

ВЭЛІ́КОННЕ, *н.* Вялікдзень. *На вэліконне стараліса купіць дзецям новую одзежу.*

ВЭРХ, *м.* Вяршкі, смятана. *Вэрх трэба познімаць у глечыках, да масло зоб'ём к недзелі.*

ВЭРХОВО́Д, *м.* Маленькая рыба, якая плавае каля паверхні вады. *Вэрховоды зусем кэле бэрэга плаваюць.*

ВЭРХОЎЕ́, *н.* Сена з самага верху стажка. *Не захочэ корова есці гэтэ вэрхоўе.*

ВЭРЧ, *м.* Лазовая кара для пляцення лапцей, скручаная ў выглядзе васьмёркі. *Бало лозу дралі, скручвалі ее ў вэрч і сушылі.*

ВЭСЕ́ЛЬНІК, *м.* Ежа з вясельнага стала (звычайна кандытарскія вырабы). *Маці смачного вэсельніка прынесла.*

ВЭ́ШКАЦЦА, *незак.* Валаводзіцца, вазіцца. *Не буду я з гэтой дробной рыбой вэшкацца, оддам ее коту.*

Г

ГА́ВЭЗ, *м.* Жывакост. *По гавэз для свінней ездзілі аж у лес.*

ГА́ЛЬКА, *ж.* Ніжняя спадніца, абшытая карункамі. *У цебэ гальку з-пыд споніцы бачыно.*

ГАЛЯ́ЦЬ, *незак., неадабр.* 1. Бегаць. *Пэрэстань галяць, бо шчэ голову скруціш.* 2. Хадзіць без справы. *І дзе можна галяць увэсь дзень? Нічого ему не трэба робіць.*

ГАПЭ́ЛЬКА, *ж.* Гаплік. *Прышыла гапэльку до бэзрукаўкі, коб не рошпільваласа.*

ГА́РАХІ, *мн.* Кучаравыя або завітыя валасы. *Навіла гарахі, шчо я цебэ і не одразу познала.*

ГАРАХОВА́НЫ, *прым.* Кучаравы. *А чые гэто дзіця такэ гарахованэ?*

ГІЛЁВА́ЦЬ, *незак.* Бегчы, перавальваючыся з боку на бок (звычайна пра карову). *От проціўная корова, зноў погілёвала до чужых соток.*

ГІ́НДЗЕЙ, *прысл.* У іншым месцы. *Погледзі, мо недзі гіндзей положыў шыло, бо ў шуплядзі нема.*

ГІ́НШЭ, *займ.* Іншае. *Мо коб гіншэ ўзяў вэдро.*

ГІЧ, *м.* Бацвінне. *Ездзіла ровэром на соткі, наламала гічу поўны кулёвік.*

ГІ́ЧКА, *ж.* Канцавая частка завязанага мяха. *Бэры мэшка за гічку, так зручней тобе будзе несці.*

ГЛАДЫ́ШКА, *ж.* Гладыш. *Гладышка з молоком стоіць у лёху.*

ГЛІ́ЗЯВЫ, *прым.* Недапечаны. *Спэкла хлеб, але несмачны, глізявы получыўса.*

ГНЕНУ́ЦЬ, *зак., экспр.* Моцна ўдарыць. *Отстань од мэне, бо зарэ гнену гэтым друком.*

ГОЛЕ́ГОВАЦЬ, *незак.* Сябраваць. *Воны ўжэ сейчас не голегуюць.*

ГО́ЛКА, *ж.* Іголка. *Ужэ ў мэне вочы, бы ў куры слепой, – не могу нітку ў голку засунуць.*

ГОЛОЦУ́ЦЫ, *прым.* Голы (звычайна пра дзіця). *Не ходзі голоцуцы, а то захворэеш.*

ГО́НКА, *ж.* Плыт. *Чотэры гонкі дзерэва по рэццэ прыгнаў.*

ГОРОВА́ЦЬ, *незак.* Многа працаваць. *Молодые былі, то горовалі немало: трэба было дзецей пыдымаць на ногі.*

ГОРО́ДЗЕЦ, *м.* Агародчык. *І за хлевом невэлікі городзец е.*

ГОРУ́ШЧЫ, *прым.* Працавіты. *Слава Богу, горушчы зяць попаўса, бэз роботы не поседзіць.*

ГОРЭ́НІЦЬ, *незак.* Гарчэць. *Нашатковала капусты, але нешчо, мабыць, не так зробіла, бо горэніць.*

ГОСТРОВА́ТЫ, *прым.* Пра чалавека з вузкімі плячамі, ху́дым выцягнутым тварам. *Я знаю гэту жонку, вона такая худая, гостроватая.*

ГРАЗО́ТА, *ж., экспр.* Гразь. *Гразота на дворэ – score неможна ногі выцягнуць.*

ГРА́НКА, *ж.* Баразна. *Зранку выгрэбла тры гранкі бульбы кэле хаты.*

ГРУМЕ́ЧАЦЬ, *незак.* Грэбаваць. *Да не грумечайце, прыходзьце до нас у госці.*

ГРЭБЛЁНКА, *ж.* Грэбень. 1. Грэбэнь для апрацоўкі мычак. *І мой дзед колісь вырэзваў грэблёнкі, якімі чэсалі мычкі.* 2. Грэбнепадобная прылада для збірання чарніц. *Грэблёнкой можна скоро збіраць чэрніцы, але вэльмі лісця багато зрываецца.*

ГРЭБЭНЕ́Ц, *м.* Грабеньчык. *Косы грэбэнцэм прычэсала.*

ГРЭ́БЭНЬ, *м.* Прасніца. *Неколі з грэбэнем ходзіла до суседкі, дзе збіраліса і другіе жонкі, да вэсело было: разом пралі, а часом і сповалі.*

ГРЭБЦІ́, *незак.* Тое, што і *выбіраць.*

ГУБА́, *ж.* 1. Частка асновы. *Учора чотэры губы насновала: хочу выткаць намэткі.* 2. Кавалак саматканага вырабу. *Од бабы осталаса губа полотна.*

ГУБА́Ч, *м., незадав.* 1 Зварот да дзіцяці, якое плача. *Суціхні, губач, надоеў ужэ з своім плачэм.* 2. Мужчына з тоўстымі губамі. *Шчэ і гэты губач пэрэбірае дзёўкамі.*

ГУ́БЭЛЬ, *м.* Тое, што і *губач.*

ГУЗЫ́Р, *м.* Камель. *Кладзі дзерэво гузыром до плота, так будзе спраўней.*

ГУТАТА́ЦЬ, *незак.* Гушкаць. *Не плач, сейчас я сяду, а ты мне станеш на ногу, і я цебе буду гутатаць.*

ГУ́ХНУЦЦА, *зак., экспр.* Моцна ўдарыцца пры падзенні. *Злазіў з воза з сеном, не ўдзержаўса і гухнуўса об землю.*

ГЭ, *займ.* Гэтак. *Ці ж то гэ можна робіць?*

ГЭ́НДЭЛЬ, *м.* Якая-небудзь справа. *Не хочу я ніякого з ім гэндлю маць.*

ГЭ́БЫ, *часц.* Быццам. *Прышоў з арміі, да гэбы не той хлопэц стаў: посправўнеў, порозумнеў.*

ГЭ́СКА, *ж.* Гестка. *Гэску ў споніцу ўшыла, так трохі хорошч.*

ГЭ́ТТЫ, *прысл.* Тут. *Гэтты дрова складом.*

Д

ДА́ТО, *часц.* Гэта. *Дато я буду ждаць, покуль вон надумаецца мне помогці ?*

ДВОЯ́Н, *м., экспр.* Двойка. *Зноў двояна ў дзённіку прынёс?*

ДЗВЭ́РЦЫ, *мн.* Веснічкі. *Зачыняй дзвэрцы на зашчэпку, бо можэ свіння чужая залезці ў город.*

ДЗЕ́ЖКА, *ж.* Дзяжа. *Цепэр хлеба не пэком, то дзежка недзі на хаці валяецца.*

ДЗЕРЖА́ЛНО, *н.* Тронкі. *Дзержално трэснуло ў вілках.*

ДЗЕРУ́ГА, *ж.* 1. Навалочка. *Попрасовала дзеругі на подушкі.* 2. Насыпка. *Пух вылазіць з дзеругі.*

ДЗЕРЭВІ́НА, *ж.* Бервяно. *Шчэ моцная дзерэвіна.*

ДЗЕ́РЭВО, *н.* Дрэва. *Здаецца, недаўно садзілі дзерэво кэле хлева, а ўжэ выросло вэлікэ.*

ДЗЕЎЗНО́, *ж., неадабр.* Дзяўчына. *Як тобе, дзеўзно, не стыдно: столькі роботы, а ты лежыш до поўдня.*

ДЗЕЎЧУ́Р, *м., экспр.* Хлопчык, які сябруе з дзяўчатамі. *Дзеўчур з дзёўчатамі грае ў мяча.*

ДЗІВОЛЮ́ДДЗЕ, *н., экспр.* Тое, што выклікае здзіўленне, насмешку. *Гэто ж суседзі шчэпіліса біцца на вэселлі да такого дзіволюддзя наробілі.*

ДЗІ́ВЭР, *м.* Мужаў брат. *Часом дзівэр прыходзіць до нас.*

ДЗІРКОВА́НЫ, *прым.* Дзіравы. *Дзіркованы чыгун, трэба выкінуць его.*

ДЗЮДЗЮ́РКАЦЬ, *незак.* Пра дзіця, якое толькі вучыцца гаварыць. *Малэ ўсе нешчо дзюдзюркае, але шчо вонэ хочэ сказаць – важко розобраццa.*

ДЗЯ́ЛКА, *ж.* Участак зямлі. *У гэтом году мы вэлікую дзялку буракамі засадзілі.*

ДЗЯ́ННА, *ж.* Дзядзькава жонка. *Одкуль вы, дзянно, ідзеце? Мо до сына ходзілі?*

ДНЁЎКА, *ж.* Працадзень. *Пойду заўтра ў калхоз на роботу, мо брыгадзер днёўку запішэ.*

ДОБРА́ЦЬ, *зак.* Выбраць. *Не могуць свойму сыну невестку добраць: та такая, та сякая.*

ДОГЛЕДА́ЦЬ, *незак.* Карміць жывёлу. *Мо ты, стары, догледаў свінней?*

ДОГОДЗІ́ЦЬ, *зак., экспр.* Набіць. *Нехто догодзіў гэтому трэпутню, да цепэр ходзіць з пыдбітымі вочамі.*

ДОЛАДУ́, *прысл.* Па-гаспадарску. *Коб вы бачылі, як Паўло доладу ўсе поробіў у своёй хаці.*

ДОЛЯГА́ЦЬ, *незак.* Нездаровіцца. *Нешчо ж ему долягае, раз так схуднеў.*

ДОЛЯГЛІ́ВОСЦЬ, *ж.* Прыправа. *Зварыла холодзіло, але не вельмі смачнэ: мабыць, некіх доляглівосцей не хватае.*

ДОРОГУ́ША, *ж., экспр.* Дарагая. *А-а-а, моя дорогуша, ты думала гэто лёгко ўвэсь дзень сапачкой попомахаць.*

ДОРО́ЖКА, *ж.* Прадаўгаватая сурвэтка. *Знарок дорожку на дзіван вышыла.*

ДОСТА́ЦЦА, *зак.* Дабрацца. *І як гэто достацца до Горыня?*

ДОЎБЭ́ШКА, *ж., груб.* Галава. *Дурная твоя доўбэшка. Ці ты не бачыш, шчо робіш?*

ДОЎМЕ́ЦЦА, *зак., экспр.* Дадумацца. *І як гэто ты доўмеўса купіць такіе абылеякіе чэрэвікі?*

ДОЎНА́ЦЬ, *незак., экспр.* Папракаць, павучаць каго-небудзь. *Пэрэстань доўнаць! Надоело цебэ ўжэ слухаць.*

ДРАБІ́НА, *ж.* Лесвіца. *Гледзі, коб драбіна не посунуласа, то ўпадзеш.*

ДРА́БЫ, *мн.* Драбіны ў возе. *Прывёз трохі ў драбах сена.*

ДРУГЭ́, 1. *лічэбн.* Другое. *Подай мне і другэ вэдро сюды.* 2. *прым.* Не гэта, іншае. *Прынесі мне другэ вэсло, бо гэтэ маловатэ.*

ДРЫГЛЁВА́ЦЬ, *незак.* Вывозіць павалены лес на месца пагрузкі. *Вэсь дзень дрыглёвалі лес.*

ДУБО́К, *м.* Лодка. *Нехто ў дубку рэку пэрэездзжае.*

ДУНДУ́К, *м., неадабр.* Пра няграматнага чалавека. *А куды гэты дундук поступіць, ек вон не знае, колькі будзе два плюс два.*

ДУРАЛЕ́Й, *м. неадабр.* Дурань. *От дуралей, полез не ў свое дзело, то цепэр мае клопот.*

ДУРНІ́ЦА, *ж.* Нешта несур'ёзнае; глупства. *Не займайса дурніцой, а давай за роботу бэрыса.*

ДУХВА́ЦЬ, *незак.* Адчуваць. *Гледзі, ек духваеш, шчо хваціць сілы, то можна будзе з'ездзіць у Столін до ўрача.*

ДУ́ЦЦА, *незак., экспр.* Многа працаваць. *Кажды год трэба было дуцца на Сібіры.*

ДЭЙ, *злуч.* Дый. *Роблю сено ў лесі дэй слухаю, як хорошэ пташкі споюць.*

Е

Е, *усеч. ф. дзеясл.* Ёсць. *Не знаеце, е ў магазіні хлеб?*

Е́ЗДЖАЛКО, *н.* Дзіцячая гульня: адмыслова загнутым канцом кавалка дроту прыводзіцца ў рух невялікі вобад. *Мо цепэр дзеці і не знаюць, шчо такэ езджалко.*

ЕЙЦЭ́, *н.* Яйка. *Кура ўчора ейцэ знесла.*

ЕКБА́Ч, *прысл.* Хутка. *Екбач доехалі до Бэрэжного.*

Е́НЧЫЦЬ, *незак.* 1. Скуголіць. *Ідзіно погледзі на двор, нешчо собака цэлы ранок енчыць.* 2. Плакаць. *Пэрэстань енчыць, бо зарэ возьму паска да шчэ добрэ добаўлю.*

ЕРЭПЕ́НІЦЦА, *незак., груб.* Злавацца, распаляцца, не згаджацца з кім-небудзь. *Чого ты ўжэ ерэпенісса, не можна тобе і слова сказаць.*

Ё

ЁРГАЦЬ, *незак.* Торкаць. *Скорэй цягні вудку, ужэ поплавок ёргае.*

Ж

ЖА́БОР, *м.* Стаячая, парослая зеллем вада. *Не лезь у жабор, бо будуць ногі чэсацца.*

ЖА́ГА, *ж.* Смага. *Дайце воды напіцца: не могу вытрымаць, гэтак жага пэчэ.*

ЖА́ГКО, *прысл.* Вельмі страшна. *Умэрла суседка, да неяк жагко, боюса одна ўночэ ў хаці оставацца.*

ЖАРАЛО́, *н.* Джала. *Пчола мэне ўкусіла, поможы выняць жарало.*

ЖБУ́РНУЦЬ, *зак., экспр.* З сілай паваліць каго-небудзь; шпурнуць. *Хоцеў померацца сілой зо мной, то я его жбурнуў на землю.*

ЖМУРЭ́ЦЬ, *незак.* Пракісаць. *Докуль гэто молоко будзе стояць, вонэ ж ужэ жмурыць.*

ЖО́НКА, *ж.* Жанчына. *Я гэту жонку не познала, мо нека прыезджая.*

ЖОНО́ЧЫНА, *ж.* Жанчына. *А вона, стара жоночына, тожэ посунуласа на вэселле.*

ЖОЎТЛЯ́К, *м.* Насенны агурок. *Семэна повыбірала з жоўтлякоў.*

ЖУ́ЖЭЛЬ, *ж.* Падгарэлая страва. *Поставіла кашу варыцца на пліту і забыласа – на жужэль спаліла.*

ЖУ́РКАЛО, *н.* Дзіцячая гульня: моцна закручаная нітка, прасунутая скрозь адтуліны гузіка. *Ек малые булі, то забаўляліса з журкалом.*

ЖЫВОЛУ́П, *м., неадабр.* 1. Той, хто хутка зношвае або рве адзенне ці абутак. *Зусем недаўно купілі штаны, а вон, жыволуп, ужэ порваў іх.* 2. Жывадзёр. *Гэты жыволуп раз-два свінню заколе.*

ЖЫ́ЖА, *ж., дзіцяч.* Агонь. *Не ідзі, сыночок, до грубы, бо там жыжа.*

ЖЫ́ЛАВЫ, *прым.* 1. Дужы. *Невэлікі ростом хлопэц, а такі жылавы.* 2. Цягавіты. *Васіль – жылавы хлопэц, немало ему трэба роботы попоробіць.*

ЖЫРО́ЎКА, *ж.* Лямпачка для кішэннага ліхтарыка. *Недаўно купіў новую жыроўку, а ўжэ пэрэгорэла.*

ЖЫ́ТКА, *ж.* Жыццё. *Яка доля, така і воля; яка жытка, така і бытка.*

ЖЭ́ЎЛЯЦЬ, *незак.* Тлець. *Дроў сырых наложыла ў печ, то ледзь жэўляюць.*

З

ЗАБА́ВІЦЦА, *зак.* Затрымацца. *У сына трохі забавіласа.*

ЗА́ВАЛКА, *ж.* 1. Хлясцік. *Завалка одорваласа ў палітоні.* 2. Засаўка. *Зачыні дзвэры на завалку, бо худоба ўлезе ў город.*

ЗАВО́З, *м.* Чарга людзей каля млына. *Цепэр вэлікі завоз кэле мліна, але шчэ не почалі молоць муку.*

ЗАГРУБЕ́ЦЬ, *зак.* Зацяжарыць. *Колісь старые людзі говорылі, шчо жонка загрубела, або чэрэватая ходзіць.*

ЗАГОЛОВІ́ЦЦА, *зак., лаянк.* Пажаданне нядобрага. *Шчо б ты заголовіўса, ек тобе загадаць нічого неможна.*

ЗАДА́ЎНІЦЦА, *зак.* Зацягнуцца. *Задаўніласа хвороба, а цепэр важко лехчыць.*

ЗАДНО́, *прысл.* Часта; увесь час. *Задно дзеці помагаюць, ек шчо трэба.*

ЗА́ЗУБЭЦ, *м.* Кручок для лоўлі рыбы. *Малым зазубцэм вэлікого кожушка не поймаеш.*

ЗАКАЛЗА́ЦЬ, *зак.* Зацугляць. *Конь молоды, трэба его закалзаць.*

ЗАКАРВА́ШЫ, *мн.* Складкі на целе чалавека. *Усе плачэ, шчо вон худы, а сам онь якіе закарвашы наеў.*

ЗАКАЧА́ЦЦА, *зак., лаянк.* Пажаданне нядобрага. *От шчоб ты закачаўса, обэшчаў прыехаць, і нема.*

ЗА́КЛАД, *м.* Батарэйка для кішэннага ліхтарыка. *Верэ, ек пойдзеш у лаўку, то погледзі, ці е заклады, бо ўжэ старые ніяк не годзяцца.*

ЗАКЛЯ́КНУЦЬ, *зак.* Здранцвець. *Заклаклі ногі – нельга з табурэткі ўстаць.*

ЗАКРЫ́ЛІНА, *ж.* Вузкая дошка на шчыце будынка, да якой прылягае ліст шыферу або іншага дахавага пакрыцця. *Погнілі закрыліны на шчыце, ужэ трэба новые прыбіваць.*

ЗАКУЦЭ́ЙНЫ, *прым.* Дамасед. *Не седзі, бы закуцэйная, дома, пройдзіс з дзёўчатамі ў клуб.*

ЗАЛАДО́М, *прысл.* Запар, засаб. *Рві моркву заладом, вона ўжэ больша не выросце.*

ЗАЛЕ́ЯЦЬ, *зак.* Зашмальцаваць. *І дзе гэто, Пэтро, ты так залеяў рубашку?*

ЗАЛЁПА, *аг., незадав.* Пра неахайнага чалавека. *За якую б ты роботу не ўзяўса, залёпа, кругом гразь розвэдзеш.*

ЗАЛЁПАНЫ, *прым.* Брудны. *Ходзяць, не пэрэобуваючыса, уся пыдлога залёпана.*

ЗАЛЯГА́ЦЦА, *незак.* Моцна смяяцца. *Я ему росказваю, а вон аж залягаецца, ледзь не поўзае од смеху.*

ЗАНЯ́ЦЬ, *зак.* Загаварыць. *Я ішла з цэрквы, да заняла мэне Паўлінка, почала росказваць про свою бэду.*

ЗА́ПІНКА, *ж.* Фартух, якім карыстаюцца падчас працы. *Нарвала поўную запінку зелля для свінней.*

ЗАПІРЭ́НЬКА, *ж.* Прыстасаванне для фіксацыі валіка ў кроснах, на які намотваецца вытканы выраб. *От хорошую запірэньку выстругаў Міцё.*

ЗАПЫТА́ЦЬ, *зак.* Пакаштаваць. *Запытай, якая смачна груша.*

ЗА́РЭ, *прысл.* Зараз. *Не зашчэпвайце дзвэры, зарэ я прыду.*

ЗА́СТОВАЦЬ, *незак.* Зацямняць. *Одыдзі од окна, не застуй, бо не могу нітку ў іголку ўцягнуць.*

ЗАСТОГНЕ́ЦЬ, *зак., лаянк.* Пажаданне нядобрага. *От, шчоб ты застогнеў, ек ты ўсю градку вытоптаў.*

ЗАСТОРО́НОК, *м.* Дашчаная клетка ў хляве, у якую кладуць сена карове. *Стары, кінь трохі корові сена ў засторонок.*

ЗАСТУ́КАНКІ, *мн.* Хованкі. *Дзеці ў застуканкі граюць.*

ЗА́ТКАЛО, *н.* Корак. *Учора лежало заткало од пляшкі ў шкафчыку, а зарэ ек у воду кануло.*

ЗАТО́Б, *часц.* Ледзь. *Затоб не ўспеў на аўтобус, неяк вон цепэр раней поехаў.*

ЗАТО́ЎКА, *ж.* Здор. *Свіння жырная, то затоўкі багато было.*

ЗАТЫ́ЛОК, *м.* Клінок, з дапамогай якога мацуецца каса да кассе. *То ж зусем абылеякі затылок: коса не дзержыцца.*

ЗА́ЎШЭ, *прысл.* Заўсёды. *Заўшэ дзеці называлі бацька і мацеру толькі на Вы.*

ЗАХО́Д, *м., устар.* Месца летняй стаянкі жывёлы (пераважна кароў). *Бало коровы далеко стоялі ў заходзі, але трэба было носіць одтуль молоко кажды дзень.*

ЗАХОДЗІ́ЦЦА, *зак.* Раскрычацца. *Гэто ж заходзіласа жонка на мэне, чого я так дзешэво порося продаў.*

ЗА́ХРОМКА, *ж.* Стрэмка. *Мо ты достанеш мне з пальца захромку?*

ЗАХРОМІ́ЦЬ, *зак.* Застраміць. *Захроміў ногу, да зробіўса нарыў.*

ЗАЦЁНЛІВЫ, *прым.* 1. Непаслухмяны (звычайна пра каня). *Конь зацёнліві попаўса – неможна ораць соткі.* 2. *перан.* Зацяты, упарты (пра чалавека). *Ці ж з гэтой зацёнлівой можна поговорыць? Зачыніцца ў комору і моўчыць.*

ЗАЧАВІ́ЦЬ, *зак.* Задушыць. *Машына куру зачавіла на дорозі.*

ЗАШКОРУ́ЗНУЦЬ, *дзеясл., зак.* Заскарузнуць. *Кажды дзень у земле колупаюса, ужэ рукі зашкорузлі.*

ЗАШМОРЫ́ГАЦЬ, *зак., экспр.* Занасіць, запэцкаць. *Зашморыгаў штаны, то бэры сам іх пэры.*

ЗАШЧУ́РЫЦЦА, *зак.* Змізарнець. *Мабыць, здохне наш кабанчык: зусем зашчурыўса.*

ЗБАНДЫ́ЖЫЦЦА, *зак., экспр.* Узабрацца. *Нема ўжэ ніяк сілы – ледзь збандыжыласа на воз.*

ЗБЛЯ́КНУЦЬ, *зак.* Схуднець, страціць румянец на твары. *Ганна зусем збляклa, стала непохожой сама на себэ.*

ЗБО́ЎКНУЦЬ, *зак.* Падняцца на паверхню вады. *Гуркі ў бочцы збоўклі да несмачные зробіліса.*

ЗБУ́РЫЦЦА, *зак., экспр.* Надумацца. *На дворэ такая непогодзь, а воны збурыліса ў лес іці.*

ЗГОЛОДНЕ́ЦЬ, *зак.* Згаладацца. *Зголоднеў за дзень бэз полудня.*

ЗДЫ́РДЗІЦЦА, *зак., груб.* Здохнуць. *Нешчо корова з'ела недобрэе, да чуць не здырдзіласа.*

ЗЗА́МОЛОДУ, *прысл.* З маладых гадоў. *Я ззамолоду бояласа холоду.*

ЗЛА́ДЗІЦЦА, *зак.* Дамовіцца. *Зладзіліса з хазяіном і купілі ў его короўку.*

ЗЛІ́ГНУЦЬ, *зак.* Паменшыцца ў сіле; спыніцца. *Поседзі ў хаці, хай трохі дошч злігне.*

ЗЛЫГА́ЦЦА, *зак., неадабр.* Сысціся, знайсці адзін другога. *Гэто ж злыгаліса два трутні – нічого робіць не хочуць: дай толькі выпіць да погуляць.*

ЗНЯ́ХАЦЦА, *зак., экспр.* Пазнаёміцца, сысціся. *І як воны зняхаліса? Але які сам, такі і крам.*

ЗМАМАІ́ЦЦА, *зак.* Закапрызнічаць, надзьмуцца. *А хто ее знае, чого вона змамаіласа, ей жэ важко ўгодзіць.*

ЗМАНТРЭ́ЖЫЦЬ, *зак.* Знішчыць. *А нашчо мне гэтые вутвы? Я іх усе змантрэжыла, бо ім не набэрэсса еды.*

ЗМА́ХВАЦЬ, *незак.* Быць падобным. *Толё на дзеда трохі змахвае.*

ЗНЕМОШЧЭ́ЦЬ, *зак.* Аслабець, знясіліцца. *Неможна познаць старого, зусем знемошчэў.*

ЗОВІ́ЦА, *ж.* Мужава сястра. *Зовіца прыходзіла, усе жаліласа, шчо роботы багато, а помогці нема кому.*

ЗОГЛУМІ́ЦЬ, *зак.* Сапсаваць. *Які там з Олеся строіцель, толькі цэглу зоглуміў.*

ЗОГНЮСІ́ЦЬ, *зак., экспр.* Сапсаваць. *Гэто ж толькі недаўно куртку купілі, а вон ужэ зогнюсіў ее.*

ЗОЗУ́ЛЬКА, *ж.* Божая кароўка. *Ек малые былі, то ўсе пыталіса ў зозулькі: зозулька, зозулька, скажы, шчо заўтра будзе – дошч ці погода?*

ЗРО́ДУ, *прысл.* 1. Заўсёды. *Зроду мы садзім тут бульбу.* 2. Ніколі. *Зроду я не быў за граніцэй.*

ЗУ́БЫ, *мн., перан.* Звязаныя кручком зубападобныя карункі, якія выкарыстоўваюцца для аздобы посцілак, настольнікаў ці ручнікоў. *Звязала недаўно зубы до просцілкі.*

ЗЫ́РНУЦЬ, *зак., жарт.* Украсці. *І дзе гэто ты зырнуў такую хвайную сокерку?*

ЗЮ́ЗЯ, *ж., дзіц.* Холад, мароз. *Давай будом опранацца, дочэнька, бо на дворэ зюзя.*

І

ІЦІ́, *незак.* Ісці. *Мне ўжэ трэба іці дохаты.*

К

КАБА́Й, *м.* Ухаба. *Машыны повыбівалі такіе кабае на дорозі, шчо неможна возом проехаць.*

КАЖО́Н, *займ.* Кожны. *Кажон свою роботу знае.*

КАЛАМУ́ЦІЦЬ, *незак.* Ну́дзіць. *Трэба іці до доктора: увэсь дзень голова боліць і каламуціць.*

КАМЕ́НЬЧЫК, *м.* Костачка. *Очышчу вішне од каменьчыкоў да буду варэнне варыць.*

КАНА́ПА, *ж.* Шырокая лава, звычайна з высокімі падлакотнікамі. *Канапу вынеслі з хаты, ужэ ў хлеве вона стоіць.*

КАЦА́, *ж.* 1. Тупы канец яйка. *Давай кацою біць яйца.* 2. Хваставая частка лодкі. *Прыкручвай матора до кацы.*

КВАСО́К, *м.* 1. Шчаўе. *Квасок на огородзі вырос хорошы.* 2. Страва, звараная са шчаўя. *Попрэбуй, які смачны квасок зварыла.*

КВЕ́ТКА, *ж.* Кветка, якую прышпільваюць маладым і іх сябрам. *Молодая прышпіліла кветку жэніху.*

КЕ́ТЫ, *мн.* Кеды. *Кеты на фізкультуру хай бы былі цэлые, а ты по двору галяеш кажды дзень у іх.*

КІ́ДАЛЬНІК, *м.* Мужчына, які ўмее класці стагі. *Трэба будзе шукаць кідальніка на сено.*

КІРЗА́Ч, *м.* Кірзавы бот. *Натоміла ногі ў кірзачах, ледзь прышла.*

КІЧУ́К, *м.* Свіны страўнік, начынены мясам з прыправамі. *Кічука шчэ не почыналі есці, недзі на хаці весіць.*

КІЯ́Х, *м.* Кукуруза. *Насадзіла кіяхоў по краях соток.*

КЛАДКІ́, *мн.* Нешырокі доўгі мост з поручнямі, зроблены з жэрдак і дошак. *Вода спала ў рэццэ, то зноў зробілі кладкі.*

КЛЕЕ́, *ужыв. толькі ў ф. ц.ч., адзін. л.* Кіпіць (пра вязкую вадкасць). *Ужэ варэнне клее ў місцы, можна выключаць газ.*

КЛЕНДА́ТЫ, *прым., пагард.* Клышаногі. *І дзе вона гэтого клендатого знайшла? Гэто ж нема на кого дзівіцца.*

КЛІШУ́Н, *м.* Чалавек, у якога крывіцца пры хадзе абутак. *Зноў, клішун, скрывіў чэрэвікі, нічого тобе не можна набраццa.*

КЛЮ́БА, *ж.* Дугападобнае папярочнае мацаванне ў сярэдзіне лодкі. *Воды нацекло ў дубок вышэй клюб.*

КЛЯ́К, *м.* Драўляная загатоўка для полаза. *З гэтого кляка добры полоз на сані получыцца.*

КОВЭЗА́, *аг., неадабр.* Румза. *Сцíхні, ковэза, бо не пойдзеш зо мною, будзеш седзець у хаці.*

КОЕ́ШЧО, *займ.* Нешта. *Коешчо хочу попросіць у брата.*

КОЖУ́ШОК, *м.* Шчупак. *Учора на вудку поймалі некалькі кожушкоў.*

КОЗЛЯ́К, *м.* Шампіньён. *Назбіраў раненько поўны кошэль козлякоў.*

КО́ЛЕНШЧЫНА, *ж.* Белая бавaўняная тканіна; бязь. *Купіла коленшчыны, мо неяк дзеругі пошыю на подушкі.*

КОЛЁСНІК, *м.* Воз сена або саломы. *Вэлізны колёснік сена прывэзлі.*

КО́ЛІСЬ, *прысл.* Некалі; раней. *Колісь молодые так часто не розводзіліса, ек цепэр.*

КОЛО́ВЭР, *м.* Журавель (у калодзежы). *Цепэр у селе почці нема колодзезёў з коловэром.*

КОЛОДА́Н, *м.* Вялікі палец. *Колодана прыціснула дзвэрамі, да пыдпух.*

КОЛОДА́Ч, *м.* Нож з драўлянай ручкай. *Колодачом зручней гарбузы розрэзаць.*

КОЛО́ДЗЕЗЬ, *м.* Калодзеж. *Трэба ўжэ чысціць колодзезя, бо вода абылеякая стала.*

КОЛО́ШКАЦЬ, *незак.* Размешваць. *Шчо ты там колошкаеш у вэдрэ?*

КОЛЬБЕ́ЛЬ, *ж.* Калыска. *Не дай Бог, як жылі раней: трэба было з кольбеллю на ўчасткі ходзіць.*

КОЛЮ́К, *м.* Алоэ. *Нешчо стаў засыхаць наш колюк.*

КОМЭ́ХА, *ж., пагард.* Непаваротлівая, неахайная жанчына. *Гэто ж такая комэха, лішні раз повэрнуцца боіцца: непрычэсаная, непэрэпранутая ўвэсь дзень ходзіць.*

КОНШЛЯ́, *н.* Конь. *Зажэні коншля ў хлеў, хай не мэрзне на дворэ.*

КОПАНІ́ЦА, *ж.* Іструмент для выдзёўбвання драўлянага карыта. *А йдзе ты цепэр ту копаніцу знайдзеш?*

КОПЕ́ЙЧЫНА, *ж.* Грошы. *Поедзе мой чоловек на зароботкі, мо неку копейчыну прывэзе.*

КО́ПКА, *ж.* 1. Выемка на сцяне печы. *Становіса ногой на копку і злазь з пэчы.* 2. Падобнае на паліцу паглыбленне ў печы, у якое кладуць дробныя прадметы. *Спічкі ў копцы лежаць.*

КО́РМІК, *м.* Кабан, якога кормяць на забой. *К вэліконню будом корміка біць.*

КОРО́БКА, *ж.* Ежа, якую свяцяць на вялікдзень у царкве. *На вэліконне ідом на ўсюночную, а ўжэ пэрэд ранком бацюшко коробкі свяціць.*

КОРПАЕ́Ц, *м., экспр.* Чалавек, які вельмі павольна ўсё робіць. *Чого ты, бы той корпаец, там колупаешса, пора ўжэ дохаты іці.*

КОРЫТА́Ж, *м., уст.* Бальнічны калідор. *Вышла на корытаж, бачу некого на каталцы вэзуць.*

КОСЦЕРЭ́ВА, *ж.* Курынае проса; брыца. *Ужэ зноў косцерэва росце ў огородзі.*

КО́СЫ, *мн.* Валасы. *Косы на голове за лето аж порыжэлі.*

КОЎБА́К, *м.* Высокая прычоска. *Колісь лямца пыд косы прышпільвалі, шчоб коўбак быў высокі.*

КО́ЎЗАЛО, *н.* Коўзанка. *Дзеці з санкамі на коўзало позбіраліса, то такі крык стоіць.*

КОЦЁЛЦЭ, *н.* Кольца. *Коцёлцэ ў ланцугу пэрэцерлосо.*

КОЦІ́ЦЬ, *незак., экспр.* Ісці. *Бачу, коціць Фэдор до Параскі.*

КОШМА́Й, *м., неадабр.* Мужчына з доўгімі ўскудлачанымі пасмамі валасоў. *Пыдстрыжыса, кошмай, а то ходзіш, бы опудзьвіло.*

КОШУ́ЛЯ, *ж.* Жаночая кофта. *Гэто мне дочка пошыла новую кошулю на свято.*

КРА́ЙКА, *ж.* Саматканы, звычайна ўзорысты пояс. *Раней маленькэ дзіця ўкутвалі і крайкой пэрэвязвалі.*

КРАМІНА́, *ж.* Крамніна. *Купіла краміны, нехай невестка мне пошые кошулю на свято.*

КРОПІ́ЛО, *н.* Ядахімікат, якім знішчаюць каларадскія жукі на бульбоўніку. *Без кропіла не обыдзесса, жукі з'едзяць усю бульбу.*

КРОПІ́ВІНА, *ж.* Форма адзіночнага ліку назоўніка *крапіва*. *Кропівіна торчыць кэле ганка, вырві ее.*

КРУЖО́К, *м.* Дошчачка, на якой рэжуць мяса, гародніну. *Рэж на кружку, бо спорціш стола.*

КРУЖЫНА́ЦЬ, *незак.* Абыходзіць, аб'язджаць. *Вода розмыла дорогу, да прышлосо кружынаць, шчоб неяк добраца дохаты.*

КРУЦЕ́ЛІЦА, *ж.* Мяцеліца. *Звэчора круцеліца ўзяласа.*

КРУ́ЧАНЫ, *прым., экспр.* Неспакойны, легкадумны чалавек. *Кручаны хлопэц, важко з такім будзе ўжыцца жонцы.*

КРЫ́БО, *часц.* Толькі. *Дзеткі, крыбо не розводзьце огонь у хаці, бо ўсе згорыць.*

КРЫШАНЫ́, *мн.* Суп, звараны з дробна парэзанай бульбы і мяса ці сала. *Наварыла крышаноў зранку, дэй поснедалі.*

КРЭ́СЛО, *н.* Шырынка. *Зашпілі крэсло, роззева.*

КУБЛО́, *н.* Гняздо. *Ластоўка зробіла кубло на шчыце хаты.*

КУ́БЭРШТАЦЦА, *незак., экспр.* Корпацца. *Васіль, шчо ты там кубэрштаесса, пошлі скорэй.*

КУЛЁВІК, *м.* Невялікі мех. *Пэрэоралі города і назбіралі цэлы кулёвік бульбы.*

КУЛЬ, *м.* Тоўсты сноп саломы, якою крылі дахі. *У куль звязвалі жытнюю солому.*

КУ́МЭЛЬГОМ, *прысл.* Вельмі хутка. *Ек почуў бацькоў голос, то кумэльгом вылецеў з хаты.*

КУ́РКА, *ж.* Курачка. *Толькі тры куркі вывэлосо, а остатніе ўсе пэўне́.*

КУ́РАЧЫ, *прым.* Курыны. *Курачы пух не годзіцца на подушкі.*

КУРЧЭНЯ́, *н.* Кураня. *Нечы кот занадзіўса ходзіць до нас і поўцягваў усе курчэнята.*

КУТЫ́РГАЦЬ, *незак.* Ісці з цяжкасцю, кульгаючы. *После хворобы сусед ледзь кутыргае.*

КЭ́ЛЕ, *прыназ.* Каля. *Цепло цепэр, то молодзёж кэле рэкі позбіраласа.*

КЭ́ШКАЦЦА, *незак.* Тое, што і *вэшкацца.*

Л

ЛА́НТУХ, *м.* Старая, паношаная вопратка. *Чого ты гэтые лантухі нацягнула на себэ?*

ЛА́ДЗІЦЦА, *незак.* Мірыцца, жыць у згодзе. *А чого вам сварыцца? Вы ж молодые, трэба неяк ладзіцца.*

ЛА́СІЦА, *ж.* Наледзь на шыбе. *Мороз поробіў на вокнах ласіцы.*

ЛЕ́ГАР, *м.* Лага. *Положылі легарэ ў новой хаці, а зарэ трэба дошкі прыбіваць.*

ЛЕКА́ЛО, *н.* Пудзіла. *Роставілі лекала на огородзі, бо нема спасу, гэтак пташкі на просо лецяць.*

ЛЕХЧЭ́ННЕ, *н.* Лячэнне. *Прызначыла докторка некэ лехчэнне, але ці поможэ вонэ.*

ЛЁСТОЧКА, *ж.* Дошчачка. *Сынок, забі лёсточкой дзірку ў плоці, коб куры не вылазілі на дорогу.*

ЛЁХ, *м.* Лёха. *Сыночок, набэры бульбы ў лёху.*

ЛІВО́РВЭР, *м.* Рэвальвер. *Бачу, ідзе немэц з ліворвэром.*

ЛІНО́К, *м.* Лінь. *Хлопцы поймалі некolькі лінкоў.*

ЛО́БУЗ, *м.* Бульбоўнік. *Пора лобуз зрываць, бо ўжэ зусем посох.*

ЛОГО́ЗІНА, *ж.* 1. Сукаватая доўгая палка. *Бачыш гэту логозіну? Сейчас ею получыш, ек не будзеш слухацца.* 2. *аг., перан., незадав.* Высокі падлетак. *Вырасла логозіна, а вучыцца зусем не хочэ.*

ЛО́КШЭНІНА, *ж.* Локшына. *Трэба цепэр локшэніну зварыць з молоком.*

ЛУ́ПЭНЬ, *м., экспр.* Лупцоўка. *Ніяк тэбе спокойно не седзіцца, мабыць, лупня хочэш.*

ЛУШПА́ЙКА, *ж.* Лупіна. *Наварыла свінням лушпаёк з бульбы велізны чыгун.*

ЛЮБО́ЦЦЕ, *прысл.* Вельмі добра. *Цепэр людзям любоцце роботаць, не то шчо колісь: усе машыны поробяць.*

М

МА, *звар.* Форма звароту да маці. *Ма, мы пойдом цепэр у магазін?*

МА́ЗАЦЦА, *незак.* Пра дзіця, якое лашчыцца, стараючыся выклікаць ласку ў адказ. *От мажэцца, гэто хочэ, коб дала цукэркоў.*

МАЙНА́, *ж.* Трава, якая расце вясною на вадзе. *Збіралі на водзе майну ў кошэль, а потом свінней кормілі.*

МАКАЗО́Б, *м.* Падобнае на парашок рэчыва, якое застаецца на ўнутраных сценах драўлянай пабудовы пасля тачэння іх шашалем. *Ек колісь дзіця попрэе, то пэрэсыпалі маказобом.*

МАКО́ТРА, *ж.* 1. Макацёр. *Макотра стоіць у сцёпцы на поліцы.* 2. *перан., экспр.* Галава. *Дурная твоя макотра, ужэ не можэш і грошы полічыць.*

МАЛЁЎШЧЫК, *м.* Каляровы аловак. *Покладзі малёўшчыка ў коробочку.*

МАЛЭ́, *прым.* Малое. *Малэ целя – продаваць покуль не будом.*

МАРА́, *ж.* Надакучлівы чалавек. *І чого гэта мара прычэпіласа до мэне?*

МАХ, *прым.* Вялікі. *Мах стожка сена наложылі.*

МАХІ́НА, *прым.* Вельмі вялікі. *А дуб махіна, не пыдступіцца до его.*

МЕ́СЯЦ, *м.* Белы хлеб, спечаны ў форме дугі, якім, жартуючы, пацвельваючыся, абменьваліся сваты на вяселлі. *У цебэ, свату, месяц трохі крывоваты, мо некая жонка косоватая пэкла.*

МІГЛІ́ЦЬ, *незак.* Імгліць. *Увэсь ранок дошч мігліць.*

МІНУ́ЦІНА, *ж.* Мінутка. *Зайдзі на мінуціну до мэне, я тобе нешчо роскажу.*

МЛІН, *м.* Млын. *Кончыласа мука, трэба ехаць у млін да змолоць зерно.*

МЛІНЕ́Ц, *м.* Блін. *Млінцоў цепэр напэкла, хай дзеці едзяць.*

МО́ГЛІЦА, *мн.* Могілкі. *На моглiцах капліцу зробілі.*

МОГО́, *займ.* Майго. *Мого коня хоцелі цыганы купіць.*

МОЛОДЗЁЖ, *ж., зб.* Моладзь. *Багато молодзежу повыезджало з села за гэтые годы.*

МОЛОЧА́РНЯ, *ж.* 1. Пункт прыёму малака ад насельніцтва. *Цепэр не трэба носіць молоко ў молочарню: чоловек пыд'езджае на фурманцы і злівае молоко ў бітоны.* 2. Памяшканне, дзе ўстаноўлены сепаратарны апарат. *Молоко звозілі ў молочарню і пэрэганялі на сепараторы.*

МО́НА, *прэдык.* Можна. *Цепэр мона жыць і не тужыць.*

МО́РДА, *ж.* Шчака. *Зуб боліць, да трохі морда пыдпухла.*

МОРДА́Ч, *м., груб.* Мужчына з тоўстым тварам. *Бэры сокеру, мордач, да ідзі роботай, нема чого бокі вылежваць*

МОРКА́Ч, *м.* Баран. *Моркачэ зноў шчэпіліса біцца.*

МОРШЧЭ́НІК, *м.* Маршчына. *Ты зусем молодая, у цебэ нема ні одного моршчэніка на віду.*

МО́ТО, *пабочн.* Можа, мабыць. *Мото, і мэншы твой сын ужэ жэніцца?*

МОШНА́, *ж., іран.* Вялікая колькасць грошай. *Мабыць, вона добрую мошну грошэй назбірала, бо траціць іх нема ёй куды.*

МУЛЕ́НІК, *м.* Мазоль. *Копаў градкі да онь якого мулeніка набіў.*

МУРЛА́ТА, *ж.* Бервяно, да якога прымацоўваюцца ніжнія канцы кроквы. *Цепэр мурлаты покладом і будом ужэ кроквы ставіць.*

МУРЛА́Ч, *м., груб.* Чалавек з тоўстым шырокім тварам. *Віктор такі мурлач стаў, шчо скоро вочэй не будзе бачыно.*

МУСО́ВО, *прысл.* Абавязкова. *Мусово трэба одведаць цётку ў больніцы.*

МЫ́КАЦЬ, *незак.* Рабіць, фармаваць мычку. *А як жэ, колісь доводзілосо робіць усякую роботу: і мычкі мыкаць да пылом дыхаць.*

МЫЛ, *м.* Пясок, якім занесена дно калодзежа або ракі. *Гэтулькі мылу ў колодзезі, шчо неможна вэдром воды зачэрпнуць.*

МЫ́ЧКА, *ж.* Прадзільнае валакно лёну, згорнутае ў скрутак. *Пэрэсталі прасці, то мое мычкі зваляліса ў хлеве, нікому непотрэбные.*

МЭНТУ́ШКА, *ж.* Мянташка. *Сыночок, мо ты бачыў, дзе наша мэнтушка лежыць?*

МЭ́СТОМ, *часц.* Быццам. *Мэстом дорогу роўнялі пэском, але зноў после дошчу нельга проехаць.*

МЭТУША́ЦЦА, *незак.* Мітусіцца. *Не мэтушайса пэрэд вочыма, займіс своім дзелом.*

МЯРЭ́Ц, *м.* Нябожчык. *Мярца з рэкі водолазы доставалі, бо вэльмі глыбокэ место было.*

Н

НА́БІРКА, *ж.* Пасудзіна, у якую збіраюць ягады. *Трэба набірку прывязаць до пояса, шчоб не носіцца з ею ў руках по лесі.*

НАБРА́ЖЫЦЦА, *зак.* Напіцца гарэлкі, віна. *Гэто ж Фэдор з самого ранку набражыўса, бы свіння, і лежыць пыд плотом.*

НАБРА́ЦЬ, *зак.* Купіць. *Набрала мацер'ялу на плацце да боюса, коб маловато не было.*

НАБУЗОВА́ЦЬ, *зак., экспр.* Многа накласці чаго-небудзь. *Нашчо ты набузоваў столькі гарбуз? Воза поламіш.*

НАБУХТО́РЫЦЬ, *зак., экспр.* Многа наліць або накласці чаго-небудзь. *Нашчо ты набухторыла мне столькі крышаноў?*

НАВЕ́К, *прысл.* (Завязаць) моцна, туга. *Куды ты завязваеш шнурка навек, потом довэдзецца рэзаць его.*

НА́ДЖА, *ж.* Надзея, спадзяванне. *У нас ужэ і наджы не было, шчо сын на гэтой нідзелі прыедзе.*

НАДОДЗЕ́ЦЬ, *зак.* Надакучыць. *Думаеш, не надодзело кажды дзень на фэрму бегаць? Але куды дзенесса.*

НА́ДСЫР, *прысл.* Усмятку. *Зварыла яйца надсыр, положыла ў сумку на полудзень, а воны почавіліса.*

НАДУБІ́ЦЬ, *зак., экспр.* Апрануць. *Куды ты надубіў на себэ кожуха, змокрэеш увэсь.*

НАЁ́ДОК, *м.* Ежа. *А які з гурка наедок? Одна вода.*

НАЖА́РЫЦЬ, *зак.* Напаліць моцна грубу ці печ. *Нажарылі грубу – дыхаць нема чым у хаці.*

НАЙМІТУ́З, *прысл.* (Спаць) “валетам”. *Ложыцес наймітуз, мо так зручней будзе спаць.*

НАКАЗА́ЦЬ, *зак.* Перадаць просьбу. *Наказала сестра з Бэрэжного, коб я прышла до ее.*

НАКЛА́СЦІ, *зак.* Апрануць. *Накладзі летніка, бо холодновато на дворэ.*

НАКО́ВАНІК, *м.* Каваны наканечнік, які замацоўваецца на кій для апоры пры хадзе. *Бало Сцепан робіў накованікі.*

НАКОСЯ́К, *прысл.* Крыва. *Накосяк тыніну прыбіў.*

НАКРО́ІЦЦА, *зак., экспр.* Наесціся. *Добрэ дзіця, харчамі не пэрэбірае: накроіцца, шчо е ў хаці, і грае далей.*

НАКРЫВА́ЧКА, *ж.* Накрыўка. *Возьміно ў шкафчыку капроновую накрывачку од банкі.*

НАЛЁДНІК, *м.* Самаробны канёк. *У дзецтве налёднікі робілі і каталіса по замэрзлой рэццэ.*

НАМІРЫ́ЦЦА, *зак.* Намерыцца; наважыцца. *Намірылаcа дочка ехаць у город і ніякіе ўговоры не помагаюць.*

НАМІРЭ́ННЕ, *н.* Намер. *У его ўжэ, мабыць, даўно было намірэнне выехаць одсюль.*

НАМУ́ГАНЫ, *прым., экспр.* Надзьмуты. *Бачу, Андрэй намуганы седзіць, здороўкацца не хочэ.*

НАПАХНІ́ЦЦА, *зак.* Наадэкалоніцца, надушыцца. *Чым гэто ты так напахніўса?*

НАПАРА́ЧЫЦЦА, *зак., экспр.* Заўпарціцца. *Напарачылаcа, толькі гэтэ ёй паліто купі, а вонэ ж ёй ніяк не пасуе.*

НАПРОВА́ДЗІЦЬ, *зак.* Накіраваць. *Нехто знарок напровадзіў гэту цыганку до мэне.*

НАПРЫ́ШЧЫЦЦА, *зак.* Насупіцца. *Не понаравілос, шчо сказаў, то напрышчылаcа і пошла, надутая.*

НАПЭ́РСТОК, *м.* 1. Напарстак. *Тоўсты мацер'ял – бэз напэрстка важко шыць.* 2. Кольца, з дапамогай якога прымацоўваюць касу да кассяя. *Сейчас добрэ заб'ю клінка ў напэрсток, шчоб коса не шаталаса.*

НАРОБІ́ЦЦА, *зак.* Напрацавацца. *Наробіўса за дзень – рук не могу пыдняць.*

НАРОБІ́ЦЬ, *зак.* Закансерваваць. *Погледзі, колькі банок наробілі: на ўсю зіму хваціць.*

НАСКОВА́ЦЬ, *зак.* Нацкаваць. *Я цебэ по-доброму прошу: оджэні свою корову од моіх соток, бо наскую собаку.*

НАСТРЭ́НЧЫЦЬ, *зак., экспр.* 1. Паабяцаць. *Настрэнчыў дзіця, шчо поедом у недзелю ў Столін, а цепэр ему, бач, нема колі.* 2. Падгаварыць, падбухторыць. *Настрэнчыла проціў мэне невестку, і нема спокою ў хаці.*

НАТЫКНУ́ЦЬ, *зак.* Абуць. *Шкода новых чобот, наткну якіе-небудзь старые.*

НАХАБІ́ЧНЫ, *прым.* Капрызны, крыўдлівы. *Вон так з віду нішчо хлопэц, але вельмі нахабічны.*

НАЦЯКНУ́ЦЬ, *зак.* Намякнуць. *Я ему нацякнуў, коб помог мне достаць лесу на хату.*

НАШЫХОВА́ЦЬ, *зак.* Назапасіць. *Нашыховала дочцэ ўсёго, хай толькі замуж ідзе.*

НА́ШЧО, *прысл.* Навошта. *Нашчо ты так дрова шчыльно до плота склаў, шчэ возьмэ обэрнецца.*

НЕБО́Ж, *звар.* Форма звароту да каго-небудзь. *Кажу, небож, не чэпай ты чужого, то будзеш спаць спокойно.*

НЕБО́ЛІЦЬ, *незак.* Зайздросціць. *Прошоў мімо сусед і не поздороўкаўса: неболіць, шчо мы столькі сена багато прывэзлі.*

НЕВАЖНЕ́ЦКІ, *прым.* Не вельмі добры. *Неважнецкэ гэто дзело, трэба іці до дохтора, послухаць, шчо вон скажэ.*

НЕВА́РТЫ, *прым.* Слабы, хворы. *Маці невартая ўжэ і на двор сама выці.*

НЕГОДЗЯ́ШЧЫ, *прым.* 1. Слабы, хворы. *Вера ўжэ зусем негодзяшчая, ледзь з ложка ўстае.* 2. *м., пагард.* Нягоднік. *Выбэрса, негодзяшчы, з моей хаты, коб твоей ногі тут больш не было.*

НЕДО́КУРОК, *м.* Недакурак. *Не кладзі недокурка на стол, выкінь у сметнік.*

НЕДОЛЭ́ГА, *м., неадабр.* Недарэка. *Гэты недолэга нічого ніколі доброго не зробіць.*

НЕДО́НОСКІ, *мн.* Паношанае адзенне. *Вечно мне за старшой сестрой трэба было недоноскі носіць.*

НЕДО́ШЛЫ, *прым.* Хваравіты, слабы. *Попаўса некі недошлы конь – ледзь плуга цягае.*

НЕ́ДЗІ, *прысл.* Недзе. *Недзі, мабыць, граблі на огородзі лежаць, бо нема іх у хлеве.*

НЕ́КА, *займ.* Нейкая. *Нека кошка прыбіласа до нас, коб хоць курчэнята не похапала.*

НЕ́КОТРЫ, *займ.* Некаторы. *То мо ўжэ ў цебэ некотры хлопэц у школу ходзіць?*

НЕНАЕ́ДНЫ, *прым.* Сквапны. *Але такі ненаедны чоловек, шчо, здаецца, усе ў свой двор пэрэцягаў бы.*

НЕНАЎМЕ́Х, *прысл.* Быць абыякавым да чаго-небудзь. *Ненаўмех мне нічого цепэр, глаўнэ, коб як дочка выздоровэла.*

НЕОХВО́ТНО, *прысл.* Сумна; самотна. *Неохвотно самому ў хаці жыць.*

НЕТРОНЧА́ЦЦА, *незак.* Не мець дачынення да чаго ці каго-небудзь. *До роботы ў хаці я ўжэ і нетрончаюс, усе дзэўкі самые поробяць.*

НЕЎМЕ́ЛУХА, *ж.* Няўмека. *Як ты кладзеш копіцу, неўмелуха.*

НЕЎСПЫ́НОК, *м., экспр.* Непаслухмянае, свавольнае дзіця. *От жэ неўспынок росце, толькі і дай ему якую-небудзь шкоду зробіць.*

НЕХЛЮ́Я, *аг., незадав.* Неахайны чалавек. *Гэта нехлюя пороскідала ўсе вэшчы по хаці.*

НЕХОРОШЭ́, *прысл.* Няёмка. *Нехорошэ бэз цукэркоў іці до сестры: у ее ж дзеці малые.*

НЕХОРУ́ЗНЫ, *прым., экспр.* Непрыгожы. *Нехорузная дзеўчына, але бачыш, замуж узялі.*

НЕЦЯ́МА, *аг., экспр.* Някемлівы, нездагадлівы. *От нецяма, не ўмеў роспорадзіцца грошамі.*

НІГО́ННЫ, *прым.* Ніводны. *Нігонны мой сын не выехаў з села.*

НІДЗЕ́ЛЯ, *ж.* 1. Нядзеля. *У нідзелю ходзіла на вэчэрню ў цэркоў.* 2. Тыдзень. *Ужэ на гэтой недзелі будом копаць бульбу.*

НІЖЫ́ТОЎКА, *ж.* Скула. *Ніжытоўка села на шыю, аж головой не можна повэрнуць.*

НІ́ПОРКА, *ж., экспр.* Той, хто абавязкова знойдзе нешта схаванае. *Гэто ж такая ніпорка, шчо хоць ты ў землю закопай, то седно знайдзе.*

НІЦ, *прысл.* Нічога. *Але ніц, неяк прожывом і бэз коровы.*

НІШЧО́, *прысл.* Нічога. *У гэтом году нішчо не будом садзіць за хлевом, нехай росце траўка.*

НІ́ШЧЭЧКОМ, *прысл.* Употай. *Я нішчэчком, коб ніхто не бачыў, і пэрэдала ёй тэ пісьмо.*

НО́НДЗЕ, *прысл.* Тут. *Нондзе лежаць твое очкі.*

НОСЕ́ЛІЦА, *ж.* Шост, з дапамогай якога пераносяць невялікую капу сена. *Бэры носеліцы, да понесом копічку до сцежарка.*

НОСО́К, *м., перан.* Пярэдняя частка лодкі. *Сумка з вэшчамі ў носку лежыць.*

НУДЗЬГА́, *ж.* Нудота. *А як жэ, чоловека ўжэ нудзьга ўзяла.*

НЮ́НЯ, *ж., экспр.* Плаксівае дзіця. *Вытры, нюня, слёзы, бо не пойдзеш зо мной у лаўку.*

О

ОББЕ́ГЦІ, *зак.* Абабегчы. *Не-е, у его роботы своей нема; ему ж трэба суседзей оббегці: мо недзі сто грам дадуць.*

ОБГЛЯ́ДЧЫНА, *ж.* Агледзіны. *Поехалі сваты на обглядчыну до молодой.*

ОБГРЭБЦІ́, *зак.* Акучыць. *Ходзіла на соткі, трохі обгрэбла капусту.*

ОБ'ЕДДЗЕ, *н.* Рэшткі не з'едзенага кароваю сена; аб'едкі. *Повыбірай, сынок, об'еддзе з засторонка.*

ОБЖАРЫЦЬ, *зак.* Апячы. *Здаецца, аж горыць рука, так обжарыла ее кропівою.*

ОБЛЕШЧАВЫ, *прым.* Няяркага, невыразнага колеру. *А чого ты такую куртку облешчаву купіла?*

ОБЛУПІЦЦА, *зак., лаянк.* Пажаданне нядобрага. *Свіння, шчоб вона облупіласа, зрыла ўсёго двора.*

ОБМЭШКА, *ж.* Корм для жывёлы: дробна нарэзаная салома ці бульба, перасыпаная мукой. *Стары, занесіно корові обмэшку.*

ОБОПНЕЦЬ, *зак., экспр.* Моцна стаміцца, знерухомець. *Села да обопнела, нема сіл устаць.*

ОБРЭЗАЦЬ, *зак., экспр.* Падмануць, перахітрыць. *Обрэзалі мэне з гэтой машыной, не столькі езджу, колькі копаюса ў ёй.*

ОБСМЫКАЦЬ, *зак.* Абскубці. *Обсмыкаю трохі стожка, шчоб сено не звісало.*

ОБЫДВА, *лічэбн.* Абое. *Обыдва браты загінулі на войне.*

ОБЭРНУЦЦА, *зак.* Перакуліцца. *Похітнуўса і обэрнуўса на выбоіні воз з соломою.*

ОГАДЗЯЦЬ, *зак., экспр.* Надакучыць. *Огадзяла такая робота.*

ОГАРШЭНІЦЦА, *зак., лаянк.* Удавіцца. *От шчоб ты огаршэніўса, усю смэтану ў глечыках поз'едаў.*

ОГЭТАЧЫ, *прысл.* У такі самы час. *Учора екраз огэтачы вэрнуліса з лесу.*

ОДВЕДАЦЬ, *зак.* Наведаць. *Пойду одведаю сестру, погледжу, як вона там пожывае.*

ОДДАЦЬ, *зак.* Суняцца; сцішыцца. *Оддала трохі боль, а то неможна вытрымаць, гэ ў грудзях боліць.*

ОДДЗЯНІЦЬ, *зак.* Шырока адчыніць (звычайна дзверы). *Нашчо ты оддзяніла дзвэры, ці не бачыш, які холод на дворэ.*

ОДЗІНЕЦ, *м.* Адзіны сын у сям'і. *Цепэр Антосёў одзінец ідзе ў армію.*

ОДЗІНІЦА, *ж.* Адзіная дачка ў сям'і. *Не знаюць, як ужэ свою одзініцу одзеваць.*

ОДЛУПАШЫЦЬ, *зак., экспр.* Адлупцаваць. *Успокойса, бо сейчас жэ одлупашу.*

ОДМЭНІЦЬ, *зак.* Замяніць. *Сам пас коровы ўвэсь дзень, бо одмэніць не было кому.*

ОДОБРАЦЬ, *зак.* Паралізаваць. *Одобрало зусем руку.*

ОДПУСЦІ́ЦЬ, *зак.* Прадаць. *Одпусцілі два мэшкі мукі ў лаўцы.*

ОДТАРА́СКАЦЦА, *зак., экспр.* Адчапіцца ад каго-небудзь. *Прычэпіўса з своімі байкамі – ледзь одтараскаўса.*

ОДТУ́ХНУЦЬ, *зак.* Спа́сці, зменшыцца (пра пухліну). *К вэчору нога одтухла.*

ОДШЧЫКНУ́ЦЬ, *зак.* Адшчыпнуць. *Одшчыкні трохі булку, я попрэбую, ці смачная.*

ОЗЕРЦЭ́, *н.* Азярцо. *Кэле лесу е невэлікэ озерцэ, і там можна рыбы наловіць.*

ОКО́Ч, *прысл.* Даўно. *Окоч вон пошоў, мо ўжэ недзі на Борках будзе.*

ОНО́ШЧО, *прысл.* Толькі. *Оношчо сонцэ ўзышло, ек вышлі з хаты.*

ОНЬ, *часц.* Вось. *Онь там на ўслончыку лежыць молоток, подай мне его сюды.*

О́НЬШЧО, *займ.* Вось што. *Думалі, будзе ек лепш, а оньшчо получылосо.*

ОПУ́ДЗВІЛО, *н., пераносн.* Неахайны чалавек. *А чого гэто ты, опудзвіло, людзей смэшыш? Ці ж тобе нельга чысцейшую одзежу опрануць?*

ОСЕРЭ́ДОК, *м.* Частка вуліцы. *На нашом осерэдку ў каждой сем'е дзецей багато было.*

ОСЫ́РЫЦЬ, *зак.* Пакінуць. *Осырыў жонку з дзецьмі, а сам недзі волочыцца, бы собака, по свету.*

ОТРУЦЯ́К, *м., лаянк.* Атрута. *Отруцяка я тобе дам, а не гарэлкі.*

ОХО́ТНІК, *м.* Аматар чаго-небудзь. *Андрэй з молодых лет охотнік до рыбалкі.*

ОЧАМРЭ́ЦЬ, *зак.* Учадзець. *Дыму нашло столькі з грубы, шчо очамрэць можна ў хаці.*

О́ЧЭПКА, *ж.* Почапка. *Прывязала очэпку до мэшка і прынесла за плечыма онь колькі зелля свінням.*

ОШКУ́РЫЦЬ, *зак.* Абкарыць. *Роботы хватае: трэба ошкурыць дзерэво на хату.*

ОШЛА́ПІЦЬ, *зак.* Пакласці бярвёны ў зрубе паверх вокан. *После поўдня ошлапілі струба.*

ОШОЛОМОНІ́ЦЦА, *зак.* Закружыцца (пра галаву). *Вышла з машыны да так ошоломоніласа, шчо не знала, у які бок іці.*

ОШУ́ТРЫЦЬ, *зак.* Выявіць, убачыць. *Тут я ошутрыла – нема грошэй, які е лежалі ў прыскрынку.*

П

ПА́ДОШЫЦЬ, *незак., экспр.* Шукаць што-небудзь. *Толькі вышла з хаты , а вон зноў падошыць по скрыні – нічого неможна схаваць.*

ПА́ЖА, *ж.* Паша. *Трохі поцеплее, то будуць короў на пажу выганяць.*

ПАЛЕ́НІНА, *ж.* Ранка на губе, якая выяўляецца ў сувязі з прастудным захворваннем; герпес. *Простудзіўса, да зноў паленіна выскочыла на губе.*

ПАЛУ́ЗІНА, *ж., экспр.* Кій. *Зарэ ек возьму гэту палузіну, то я тобе поподаю.*

ПА́МОРОКІ, *мн.* Страта здольнасці цвяроза разважаць, адэкватна ацэньваць сітуацыю. *Некіе паморокі на голову напалі, усе бы ў тумані.*

ПАНТЫ́КІ, *мн.* Стары, стаптаны абутак (звычайна туфлі). *Пантыкі кэле ганка стояць.*

ПА́ПА, *зб., дзіцяч.* Хлеб. *Возьмі, сыночок, у ручку папу.*

ПАРШЫ́ВЭЦ, *м., лаянк.* Непаслухмяны, свавольны чалавек (найчасцей пра дзіця). *Я ж тобе, паршывэц, сейчас покажу, як мацеру не слухацца.*

ПА́ЎЗІНА, *ж.* Галіна, якою прыцiскаюць верх стажка. *Подай мне паўзіны на стожок.*

ПАХНІЮ́ЧЫ, *прым.* Пахучы. *Ах, якэ пахнючэ мыло!*

ПА́ЧКА, *ж.* Невялікая група. *І мой сын з гэтой пачкой поехаў на заработкі.*

ПАШНЯ́, *ж.* Зерне жыта або пшаніцы. *Покуль у мэшках пашня стоіць.*

ПЕ́ШНЯ, *ж., устар.* Дзяўбальны інструмент для апрацоўкі ўнутранай часткі калоды. *Пешнёй выдоўбвалі і кадоўбы, і жлукта.*

ПІНА́ЧКА, *ж.* Вялікая шарсцяная хустка. *Слякоць на дворэ, трэба пiначку на плечы накінуць.*

ПІ́НДЗІЦЬ, *незак., экспр.* Плакаць. *Чого ты піндзіш, кому твое слёзы трэба, дзеўзно.*

ПІ́ПА, *ж., дзіцяч.* Вада. *Бачыш, у вэдрэ піпа.*

ПЛАМЭ́ТНЫ, *прым., экспр.* Непрадказальны. *Гэто такі пламэтны чоловек – не знаеш, шчо од его ждаць.*

ПЛІСКА́ЦЬ, *незак.* Пырскаць. *Не пліскай на мэне воду.*

ПЛЫГА́ЦЬ, *незак.* Скакаць. *Зыдзі з дорожкі, зарэ я буду плыгаць.*

ПЛЮС (ПЛЮШ), *м.* Плюшавы сак. *Мо коб плюса одзеў, вецер холодноваты дуе.*

ПЛЮШЧА́К, *м.* Бясплодны гарбузік. *Багато плюшчакоў у гарбузе.*

ПЛЯ́МКАЦЬ, *незак., экспр.* Гаварыць абы-што. *Дато і плямкае губамі абылешчо.*

ПЛЯ́ЦНУЦЬ, *зак., экспр.* 1. Рэзка кінуць ці пакласці. *Шчэпіліса хлопцы біцца, а потом одзін ек пляцне на землю другого, то я думаў, шчо і косці его россыплюцца.* 2. Стукнуць. *Сейчас пляцну по мордзі, ек не ўспокоішса.*

ПОБА́, *заг.* Паглядзі. *Поба, екіе вэлікіе памідоры выраслі ў гэтом году.*

ПОБІ́ЦЬ, *зак.* Растаўчы. *Трэба побіць у чыгуне свінячую бульбу, покуль вона гарачая.*

ПОБРЭ́СКНУЦЬ, *зак.* Успухнуць (пра нябожчыка). *Небожчык ужэ побрэск, шчо неможна познаць.*

ПОБУ́РКАЦЬ, *зак.* Падрэзаць крылы ў курыцы. *Побуркала курам крыла, бо бэспэрэстанку на дорогу лецяць.*

ПОВЫПО́РВАЦЬ, *зак., экспр.* Знайсці. *Дзе б не схавала грошы, то гэта п'яніца повыпорвае.*

ПОВЭДЭ́НЦЫЯ, *ж.* Паводзіны; манера. *Гэто ў Антося такая повэдэнцыя, і нікого вон не послухае.*

ПОГОРОМЫ́ЧАЦЬ, *зак.* Грэбаваць. *Дзякуй, шчо не погоромычалі, зайшлі до нас у госці.*

ПОДЖЫ́ЛЫ, *прым.* Стары. *Язэп ужэ поджылы чоловек, мо восемдзесят годоў мае.*

ПОЗБІВА́ЦЬ, *зак.* Пакасіць. *Позбівайно трохі траву кэле хаты, а то стыдно пэрэд людзьмі.*

ПОКІДА́НКА, *ж.* Жанчына, з якою развёўся муж. *Ніхто не хочэ покіданку замуж браці.*

ПОКО́С, *м.* Атава. *Покос хорошы вырос у гэтом году.*

ПОКОШТОВА́ЦЬ, *зак.* Праверыць моц яйка, лёгка пастукаўшы яго аб зубы. *Покоштуй гэтэ ейцэ, мне здаецца, шчо вонэ вэльмі моцнэ.*

ПОКРЫ́ШКА, *ж.* Накідка на подушку. *У мэне недзі ў шкафу лежаць вышытые покрышкі.*

ПОКРЭ́ПІНЫ, *мн.* Збор блізкіх родзічаў жаніха і маладой за святочным сталом на трэці дзень пасля вяселля. *На покрэпіны збіраліса ў хаці молодой.*

ПОЛ, *м.* Нары. *Колісь большые дзеці на полу спалі, бо ў малых хатах не было дзе ложкі поставіць.*

ПОЛА́ДЗІЦЦА, *зак.* Памірыцца. *Ужэ поладзіліса жонкі, а то ўсе обговорвалі одна другую.*

ПОЛІ́ЦА, *ж.* Адкрытая шафа для посуду, якая замацоўвалася на сцяне пры дапамозе кручкоў. *Поліца цепэр у суёпцы весіць.*

ПО́ЛУДЗЕНЬ, *м.* Ежа, якую бяруць з сабой на працу. *Полудзень у сумку склала.*

ПОЛУ́КУШОК, *м.* Палукашак. *У мого дзеда колісь полукушок на возі быў.*

ПО́МАЗКА, *ж.* Кавалак сала, якім падмазваюць патэльню. *Намазвай добрэ помазкой, шчоб млінцэ одставалі от скоўроды.*

ПОМО́РХЛЫ, *прым.* Маршчыністы. *У бабы поморхлы від, бы пэчанэ яблыко.*

ПОМО́РХНУЦЬ, *зак.* Завянуць. *Бульба не годзіцца для еды: зусем поморхла.*

ПОМЯ́Г, *м.* Воблака. *Заплыло помягамі небо, можэ пойці дошч.*

ПОМЯТУ́ШЧЫ, *прым.* Той, хто мае добрую памяць. *Вон помятушчы чоловек, усе знае, колі і шчо было.*

ПОПА́Р, *м.* Пырнік. *Гэто ж немало попочысцілі землю од попару.*

ПОПОДАВА́ЦЬ, *зак., экспр.* Моцна набіць. *Полез стары розбороняць хлопцоў, да і ему чорт поподаваў.*

ПОПО́НА, *ж.* Гунька. *Я накіну попону на коня, бо вэльмі вэлікі мороз цепэр.*

ПОПОТРЭПА́ЦЬ, *зак.* Многа і доўга хадзіць. *Попотрэпаў пэшком з Ольпеня, і не было кому пыдвэзці.*

ПО́ПЭРЭДЗЕНЬ, *м.* Вяроўка на пярэдняй частцы воза ці саней, якою прымацоўваецца рубель. *Накручвай попэрэдня на рубэль.*

ПОПЭРЭРО́СТАЦЬ, *зак.* Перарасці. *Зусем попэрэросталі памідоры, трэба хучэй на градку садзіць.*

ПОРОБЛЯ́ЦЬ, *незак.* Рабіць. *А шчо твоя свякроў поробляе?*

ПОРОДЗЕ́ЛЛЯ, *ж., неадабр.* Той, хто позна ўстае. *Уставай, колькі можна ўжэ лежаць, бы породзелля.*

ПОРТНЫ́, *прым.* Палатняны. *До войны ў портных штанах ходзіў, бо мацер'ял коштоваў вэльмі дорого.*

ПО́РХАЦЦА, *незак.* Корпацца, калупацца. *Да докуль ты будзеш порхацца ў том хлеве, ідзі ўжэ ў хату.*

ПОРЫНА́ЦЦА, *незак.* Корпацца. *Цэлы дзень порынаюса на сотках, а роботы не бачыно.*

ПОРЭ́ЙПАНЫ, *прым.* Парэпаны. *Хлеб некі з віду нехорошы, увэсь порэйпаны.*

ПОСЕДЗЁНКІ, *мн.* Вячоркі. *Раней часто зімою на поседзёнкі до суседзей збіраліса, а цепэр нема гэтого.*

ПОСЕ́ЛІШЧЭ, *н.* Месца, на якім раней была пабудавана хата. *Ужэ поселішчэ неможна познаць: зроўнялосо з усей землей.*

ПОСЕ́ЛЯ, *ж.* Сядзіба. *У добром месці мойму сыну далі поселю.*

ПОСТАЎНЫ́, *прым.* Стройны, ладны. *Постаўная дзеўчына, нічого не скажэш.*

ПОСТО́Л, *м.* Лапаць. *З постолоў вода лёгко выцекала, ек по мокрому ходзілі.*

ПОСТО́ПОК, *м.* Стаптаны лапаць. *Раздва од постолоў толькі постопкі оставаліса.*

ПОСТРО́ІЦЦА, *зак.* Выздаравець. *Слава Богу, Олена построілаcа, то цепэр і дзецям лёгчэй будзе.*

ПОТА́ПЦЫ, *мн.* Страва з малака і хлеба. *У бабы зубоў почці не было, то ела часто потапцы.*

ПОЎПЭРЭ́ЧКА[1], *ж.* Шырокая палатняная торба. *У поўпэрэчку ставілі вэдро з ягодамі і неслі его за плечыма неколькі кіломэтроў.*

ПОЎПЭРЭ́ЧКА[2], *ж.* Папярочная баразна ў канцы зямельнага ўчастка (звычайна ў агародзе). *Плуг не доходзіць до плота, трэба робіць поўпэрэчку.*

ПОХІТНУ́ЦЦА, *зак.* Пахіснуцца. *Похітнуўса да чуць у воду не ўпаў з кладкі.*

ПО́ЦЕЗЬ, *ж.* Прасніца для воўны. *Недзі і сейчас поцезь валяецца на хаці.*

ПО́ШКРЭБКА, *ж.* Апошняе дзіця ў сям'і. *Гэто ўжэ моя пошкрэбка, самая маленькая ў сем'е.*

ПОШМАГО́РЫЦЬ, *зак.* Пайсці. *Не спіцца Язэпу, недзі пошмагорыў з самого ранку.*

ПОШТРЫГОВА́ЦЬ, *зак.* Прафастрыгаваць. *Учора поштрыговала споніцу, мо потом дочка машынкой сшые.*

ПРА́СЛО, *н., устар.* Прас. *У жэлезнэ прасло жар насыпалі.*

ПРАЦЬ, *незак.* Мыць бялізну. *Цепэр буду праць одзежу, бо заўтра ж свято.*

ПРОЖА́ЦЬ, *зак.* Памыць. *Сейчас прожму рубашкі старого.*

ПРОКАЗА́ЦЬ, *зак.* Сказаць; падказаць. *Гэто мне проказала сестра, шчо ў Століні е шыфэр.*

ПРОКІДА́ЦЦА, *незак.* Сустракацца, быць у наяўнасці. *Прокідаюцца сям-там грыбы, але шчэ мало іх сейчас.*

ПРОКІ́НУЦЦА, *зак.* Прачнуцца. *Прокінуласа, бачу на дворэ зусем відно, ну думаю, проспала корову выганяць на пажу.*

ПРОЛЫ́СІЦЬ, *зак.* Неакуратна памыць падлогу. *Толькі пролысіла пыдлогу: ні пыд ложком, ні пыд дзіваном не помыла.*

ПРОПАЛА́ЦЬ, *зак.* Правеяць. *Дзе нашэ корыто дзерэвянэ? Пропалаю ў ём зернята.*

ПРОТЭ́, *злучн.* Але. *Протэ ж вона не захоцела выходзіць замуж у чужэ село.*

ПРО́СЦІЛКА, *ж.* Посцілка. *Новой просцілкой засланы ложок.*

ПРОЦЕРЭ́БА, *ж.* Ляда. *Коб як нам на процерэбу повыцягваць дзерэво, то можна будзе і на машыну погрузіць.*

ПРОШПЭ́ЦІЦЦА, *зак.* Правініцца. *Не так жэ знялі его з роботы, нешчо ж прошпэціўса.*

ПРОШТОЛЫ́ГА, *м., неадабр.* Прайдоха. *З гэтым проштолыгой звязваца не хочэцца, бо толькі клопот будзеш мець.*

ПРЫ́ГАТКА, *ж.* Паромная прыстань. *Вода ў рэццэ высохла, шчо пором ледзь до прыгаткі пыд'езджае.*

ПРЫДЗІВІ́ЦЦА, *зак.* Прыгледзецца. *Прыдзівіласа добрэ, аж бачу Антось ідзе.*

ПРЫЗЕ́МІСТЫ, *прым.* Прысадзісты. *Хлопэц прыземісты, здоровяк.*

ПРЫКІ́НУЦЦА, *зак.* Запаліцца. *Не чэшы ранку, бо прыкінецца, да будзе нарыў.*

ПРЫКОРХНУ́ЦЬ, *зак.* Задрамаць. *Сон зморыў, да прыкорхнуў трохі на ложку.*

ПРЫМО́Л, *м.* Абрывісты глыбокі бераг ракі. *Осцерожно, не зваліса ў прымол.*

ПРЫМЭРГОВА́ЦЬ, *зак.* 1. Памераць. *Прымэргуй добрэ, а то будзе короткая дошка.* 2. Прыцэліцца. *Сейчас прымэргуюс, коб палка мімо не полецела.*

ПРЫ́НІЦА, *ж.* 1. Гібкі прут, якім замацоўвалі салому ці чарот на страсе. *Прыніцу прывязвалі до латы.* 2. Дугападобны пруток у каркасе кошыка. *Навырэзаў прыніц для кошэля.*

ПРЫПАДА́ЦЬ, *незак.* Накульгваць. *Нешчо наша корова прыпадае на одну ногу.*

ПРЫПНУ́ЦЬ, *зак.* Прывязаць. *Трэба хоць фартуха прыпнуць, бо ўкаляю споніцу.*

ПРЫРО́ДНЫ, *прым.* Прыгожы. *Прыродная дзеўчына і до роботы спраўная.*

ПРЫСТА́ВІЦЬ, *зак.* Паставіць што-небудзь варыцца. *На снеданне прыставіла бульбу варыцца.*

ПРЫСТАРА́ЦЦА, *зак.* Расстарацца. *Трэба будзе прыстарацца шчэ трохі сена корові на зіму.*

ПРЫСТРО́ІЦЦА, *зак.* Падрыхтавацца. *Мы ўжэ прыстроіліса, думалі сваты прыедуць.*

ПРЫСЯБРЫ́ЦЦА, *зак., іран.* Сесці побач з кім-небудзь, каб паддобрыцца. *Ба як Пеця прысябрыўса кэле Павы.*

ПРЫЦЕЛЕПА́ЦЦА, *зак.* Прыйсці, моцна стаміўшыся. *Ледзь прыцелепаласа з соток: такая абылеякая дорога после дошчу.*

ПРЫЧО́ЛОК, *м., устар.* Частка хлява, у якой жылі людзі. *Не кажны бало хату меў, доводзілосо і ў прычолках жыць.*

ПУ́ПЭЦ, *м.* Курыны страўнік. *Пупца кіну ў крупнік, хай варыцца.*

ПУ́ХЛЯ, *ж., лаянк.* Ад слова *пухліна. Шчоб на цебэ пухля напала, ек ты мне ўсёго плота розвэрнуў.*

ПУ́ЦНУЦЬ, *зак.* Сыпануць. *Пуцнула наўгад солі ў чыгунец, да крышаны солёноватые получыліса.*

ПУ́ШКА, *ж.* Пуга. *Возьмі пушку, бо конь вэльмі заценлівы, трэба ўвэсь час пыдганяць.*

ПЫДБЕ́Л, *м.* Рамонак пахучы. *Пыдбел кэле соток росце.*

ПЫДБІ́ЎКА, *ж.* Дошкі, прыбітыя пад краем даху, што навісае над сцяной. *Пыдбіўку зробім, то не будзе вецёр пыддуваць пыд стрэху.*

ПЫДБІ́ЦЬ, *зак.* Узбіць. *Пыдбіла цесто на млінцэ.*

ПЫ́ДБОЙКА, *ж.* Падгорнутая ніжняя частка сукенкі ці спадніцы. *А я і не бачу, шчо пыдбойка ў спонiцы одорваласа, дэй хожу, бы рохля.*

ПЫДБО́ЧНІК, *м.* Пярына. *Мое дочкі ўсе з пыдбочнікамі замуж выходзілі.*

ПЫДГУЖО́ЎВАЦЬ, *незак., экспр.* Падбухторваць. *Васіль жэ розумэц, стоіць і пыдгужоўвае Олеся.*

ПЫДДАХО́ЎКА, *ж.* Бакавыя дошкі на шчыце двухскатнага даху. *Будом прыбіваць закрыліны до пыддахоўкі.*

ПЫДЖЫЖА́ЛЛЕ, *н.* Сцягно жанчыны. *На дворэ такая холодзіна, а ты выставіла пыджыжалле, бы летом.*

ПЫ́ДЛЕТОК, *м.* Птушаня, якое вучыцца лётаць. *Пыдлеткі ў буськовым кубле прэбуюць свое крыла.*

ПЫ́ДМАЗКА, *ж.* Тое, што і *помазка.*

ПЫДНЕБЭ́ННЕ, *н.* Звод унутры печы. *З пыднебэння цэгла ўжэ выкрышваецца.*

ПЫДНО́СІЦЬ, *незак.* Падцягваць; далучацца да таго, хто спявае. *Ідом бало з вэчорок по селе і споём: хлопцы почынаюць песню, а мы пыдносім.*

ПЫДПЭРЫ́ЦЬ, *зак.* Падперці. *Пыдпэрыў трохі плота, а то зусем нахіліўса над градкой.*

ПЫДРУ́БА, *ж.* Ніжні вянец зруба. *Учора счэпілі пыдрубы на фундамэнці хаты.*

ПЫДСКО́ЧЫЦЬ, *зак.* Прыйсці; прыехаць. *Пыдскоч до мэне заўтра, я тобе дам смачных яблык.*

ПЫДСТРО́ІЦЦА, *зак.* Прыхарашыцца. *Пыдстроілас, да ба якая стала дзеўчына: хоць ты пыд вэнец ее вэдзі.*

ПЫДУЗО́РНІК, *м.* Абшыты карункамі белы кавалак тканіны, зверху якога засцілаецца посцілка; падзор. *Россцелі чыстого пыдузорніка на ложок.*

ПЫДЧЫ́КАЦЬ, *зак., экспр.* Абмануць, абхітрыць. *Добрэ его пыдчыкалі, цепэр не будзе хваліцца, які вон розумны.*

ПЫДЧЭРЭ́ЎЕ, *н.* Знешняя частка жывата жывёлы. *Ледзь свіння носіць свое пыдчэрэўе.*

ПЫ́ДШЭЎКА, *ж.* Падкладка. *Зносіласа пыдшэўка ў палітоні.*

ПЫЛЮ́ГА, *ж., экспр.* Моцны пыл. *Ну і пылюга стоіць – дыхаць нема чым.*

ПЭЛЮ́ТКА, *ж.* 1. Ягадзіца. *Скололи ў больніцы пэлюткі, да так боляць, шчо не могу седзець.* 2. Палавінка гарбуза. *Розрэжу гарбузы на пэлюткі і повыбіраю зерня́та.*

ПЭРЭБІ́ЦЬ, *зак.* Узбіць. *От дожыласа, неварта пэрэбіць сама подушку.*

ПЭРЭБО́РЫ, *мн.* Від узора ў посцілцы. *Ек пэрэборы ткалі, то трэба было ўвэсь час дошку ворочаць, якую закладвалі ў основу.*

ПЭРЭБУНТОВА́ЦЬ, *зак.* Патрывожыць. *Пэрэбунтоваў усех гусей.*

ПЭРЭБУРЭ́ЦЬ, *зак.* 1. Сціхнуць (пра надвор'е). *Пэрэбурэло на дворэ, дэй не пошоў дошч.* 2. Скончыцца. *Слава Богу, пэрэбурэло вэселле, цепэр мэнш будзе клопоту.*

ПЭРЭВО́ДЗІНЫ, *мн.* Тое, што і *покрэпіны.*

ПЭРЭВО́ДЗІЦЦА, *незак.* 1. Моцна жадаць што-небудзь. *Мое малые пэрэводзяцца за варэннем, воны б его, здаецца, увэсь дзень елі.* 2. Жадаць быць з кім-небудзь побач. *Наш Толік пэрэводзіцца за татом.*

ПЭРЭГО́Н, *м.* Перагон. *Малых целят пэрэгоном пояць.*

ПЭРЭЛО́Г, *м.* Захворванне ў свойскіх жывёлаў. *Нешчо корову на пэрэлогі ўзяло: падае на пэрэдніе ногі, не можэ ўстаць.*

ПЭРЭПАДА́ЦЦА, *незак.* Дагаджаць каму-небудзь. *А чого мне пэрэпадацца пэрэд такой невесткой, якая не хочэ і гледзець у мой бок.*

ПЭРЭПОРО́ЦЬ, *зак., экспр.* Абгаварыць. *Пэрэпорэ ўсех гэта мара, а сама бы опудзвіло ходзіць.*

ПЭРЭРОБІ́ЦЦА, *зак.* Перапрацавацца. *Не пэрэробіласа за дзень, возьмі хоць посуду помый.*

ПЭРЭСЯ́ДКА, *ж.* Перасадка. *З пэрэсядкой трэба ехаць до Магілёва.*

ПЭСЧУГА́, *ж.* Неўрадлівае пясчанае поле. *На гэтой пэсчузе нічого не будзе росці.*

ПЭТРО́ЎКА, *ж.* Гатунак яблыкаў. *У мого дзеда рослі солодкіе пэтроўкі.*

ПЭЎНЕ́, *мн.* Пеўні. *І нашчо мне трэба было гэту куру саджаць на яйца? Одные пэўне вывэліса.*

ПЭЧКУ́Р, *м.* Той, хто любіць ляжаць на печы. *Ну шчо, пэчкур, зноў бокі выгрэваеш?*

ПЯ́ТКА, *ж.* Канец касся, да якога мацуецца каса. *Пятка трэснула ў коссе, трэба ўжэ новэ робіць.*

Р

РАБОМЫ́СЫ, *прым., пагард.* Вяснушачны. *З гэтым рабомысым і дружыць ніхто не хочэ, бо вечно лезе біцца.*

РАЗ-ДВА́, *прысл.* Хутка. *Мы раз-два прыехалі дохаты.*

РА́МКА, *ж.* Вышытая карціна, устаўленая ў рамку. *Цепэр рамкі ніхто ў хаці не хочэ вешаць, а колісь іх столькі поповышывалі.*

РА́ПОТКА, *ж.* Рагавое ўтварэнне на канцы нагі ў каровы або свінні. *Корова розодрала недзі рапотку.*

РАПЭ́СЯ, *ж.* Крыклівы чалавек. *Ужэ зноў гэта рапэся нечым недовольна, крычыць, бы дурная.*

РАСАМА́ХА, *ж., неадабр.* Неахайны чалавек (звычайна пра жанчыну). *І на кого ўжэ гэта расамаха стала похожа? А ніяк за собою не гледзіць.*

РАШАМЭ́ТА, *ж., экспр.* 1. Неахайная жанчына. *Хоць бы прычэсала трохі косы, рашамэта, а то бы з хлева вылезла.* 2. Непаваротлівая мажная жанчына. *Гэта рашамэта ледзь ворушыцца, лішнёго шага не ступіць.*

РОВЭ́Ц, *м.* Равок. *Хай у ровэц вода сцекае з города.*

РО́ГАЦЬ, *незак.* Рохкаць. *Свіння ўвэсь ранок рогае, коб хоць не захворэла.*

РОЗБАЗУ́РАНЫ, *прым.* Разбэшчаны. *Розбазураны хлопэц росце, не хочэ нікого слухацца.*

РОЗБАТА́ЦЬ, *зак.* Парэзаць. *Розбатаў ножом пальца.*

РОЗ'ЕХАЦЦА, *зак., экспр.* Распаўнець. *Роз'ехаласа Лідзіна дочка – ледзь у дзвэры ўлазіць.*

РОЗЗЕВА, *аг., груб.* Разява. *Ці ты не бачыш, роззева, шчо тут вода стоіць?*

РОЗМАТЛОШЫЦЬ, *зак.* Разбіць. *Як гэто ты розматлошыла вазу?*

РОЗОГНАЦЬ, *зак.* Акучыць бульбу. *Трэба розогнаць бульбу, покуль конь на руках.*

РОЗУМЭЦ, *м., экспр.* Разумнік. *Віктор – розумэц, толькі ўсе пыдсмейваецца над другімі.*

РОПА, *ж.* Перасоленая страва. *Квасок, бы ропа, неможна ў рот узяць.*

РОСКАРДАШ, *м., незадав.* Беспарадак. *Надоеў ужэ гэты роскардаш у хаці, а рэмонту нема конца.*

РОСКУРОЖЫЦЬ, *зак.* Паламаць. *Купілі малому машынку, то ў той жэ дзень роскурожыў.*

РОСОХА, *ж.* Палка з раздвоеным канцом. *Пыдпэры копіцу росохой, бо можэ пэрэвэрнуцца.*

РОСПАСТРЫЦЦА, *зак., экспр.* Мець намер ісці куды-небудзь. *Нема ў цебэ церпення пороботаць, ужэ роспастрыўса, бежыш некуды.*

РОСПАСЦІСА, *зак., экспр.* Тое, што і *роз'ехацца.*

РОСПОРЭХ, *м.* Разрэз на спадніцы. *Старая жоночына, а вона нацягнула споніцу на себэ з роспорэхамі.*

РОСПУСЦІЦЬ, *зак.* Распілаваць. *Роспусціў колоду на дошкі.*

РОСТРОШЧЫЦЬ, *зак.* Тое, што і *роскурожыць.*

РОСТРЫБУШЫЦЬ, *зак.* Расцерушыць. *Як гэто сонцэ прыпэкае, то трэба трохі рострыбушыць сено.*

РОСТРЫНЬКАЦЬ, *зак., экспр.* Неабдумана растраціць што-небудзь. *Рострынькала бэз толку грошы, а цепэр плачэ, шчо ёй нема за шчо жыць.*

РОХЛЯ, *аг., пагардл.* Неахайны чалавек. *Як тобе не стыдно рохлей ходзіць? Посоромяўса б людзей.*

РОСЦЯЖКА, *ж.* Расцягнуты шарсцяны світэр. *Не буду я больш гэту росцяжку носіць.*

РОШЧАХНУЦЬ, *зак., экспр.* Пакараць, пабіць каго-небудзь; знішчыць. *Я цебэ зарэ, хлопчэ, рошчахну на месці. Ці ты не бачыш, шчо робіш?*

РОШЭЎКА, *ж.* Вязаная карункавая стужка, якой злучаюць дзве полкі саматканага абруса. *Поба, якую шыдзельцэм звязала рошэўку.*

РУМЫ́НОК, *м., уст.* Жаночы чаравік з невысокай халяўкай. *Я помню, як моя маці ў румынках фарсела.*

РЫШТУ́НКІ, *мн.* Рыштаванне. *Трэба рыштункі робіць, бо ўжэ сцены высокіе і не можна цэглу класці.*

РЭЎКА́Ч, *м., экспр.* Дзіця, якое плача, або чалавек, які моцна крычыць. *І чого ты, рэўкач, усе плачэш?*

РЭЗА́НКА, *ж.* Кавалак. *Рэзанку сала з'еў, цепэр можна косіць.*

РЭ́ЗКА, *ж.* Загон. *Даў мне цесць невэліку рэзку землі.*

РЭШЭТО́, *н.* Прыстасаванне для лоўлі ўюноў. *Постаўлю рэшота на озерцах, мо які в'юн улезе.*

С

САПА́ЧКА, *ж.* Матыка. *Сцепан зробіў у кузні добрую сапачку.*

САПОВА́ЦЬ, *незак.* Апрацоўваць матыкаю зямлю. *Увэсь дзень з дочкою саповалі соткі.*

СВЕТ. Многа (працы). *Роботы свет, не знаю за шчо брацца.*

СВІНШЛЯ́, *н.* Свіння. *Нешчо свіншля стало слабо есці, мо захворэло.*

СВІСЦЁЛКА, *ж., перан.* Легкадумная, несур'ёзная жанчына. *Гэтой свісцёлцы робота не трэба, вона лепш будзе волочыцца бэз дзела по селу.*

СВО́ЕЦ, *м.* Сувой палатна. *Свойцы полотна на дно скрыні складвалі.*

СВЭ́ДЭР, *м.* Світэр. *У свэдры цепэр жарковато будзе.*

СВЭРБЯ́ЧКА, *ж.* Сверб. *Свэрбячка на ногу напала – неможна вытрымаць.*

СВЯТНЫ́, *прым.* Святочны (звычайна пра адзенне). *Святную кошулю опранула.*

СЕДНО́, *прысл.* Усё роўна. *А вона седно мэне не послухала.*

СЕЛЕ́НЕЦ, *м.* Селядзец. *З'еў селенца, да вэльмі воды піць хочэцца.*

СЕНЯ́К, *м.* Сяннік. *Моя маці доўго не хоцела мэняць сеняка на матрас.*

СЕ́РДАЛО, *н., экспр.* Беспарадак. *Зноў розвёў сердало! Бэры веніка і сейчас жэ пыдмэтай!*

СЕ́РКА, *ж.* Малодзіва. *Попрэбуй млінцэ, з серкой цепэр іх пэкла.*

СЕ́РЭД, *прыназ.* Сярод. *Серэд дорогі машына зламаласа.*

СЕРЭЎНО́, *прысл.* Тое, што і *седно.*

СЕ́ЧКА, *ж., перан., экспр.* Пра таго, хто хутка гаворыць або агрызаецца. *Але ж такая сечка, шчо не дасць слова сказаць.*

СІКОСЬ-НАКОСЬ, *прысл., экспр.* Абы-як, крыва. *Дзвэры ўставілі сікось-накось – ні одчыніць, ні зачыніць.*

СІЛОС, *м.* Вінегрэт. *Раней робілі сілос на вэселле, а цепэр так ніхто і не называе гэты салат.*

СКАДАВЭЦ, *м.* Клінападобны мяшочак для адціскання сыру, тварагу. *Подзержыно скадавэц, я выллю оттопленэ молоко.*

СКАЧКІ, *мн.* Дзіцячая гульня: канец палачкі, якая пад нахілам вытыркаецца з ямачкі, удараюць большай палкай, імкнучыся хуткім ударам адбіць у паветры палачку як мага далей ад сябе. *Зарэ пабачым, хто ў кого выграе ў скачкі.*

СКІНУЦЬ[1], *зак.* Зрабіць аборт. *Молодая была да скінула дзіця, і осталаса одна: ніхто ее замуж не ўзяў.*

СКІНУЦЬ[2], *зак.* Скласці. *Скінулі сено ў стожок.*

СКІРГІТАЦЬ, *незак.* Скрыгатаць. *Не скіргічы зубамі, бо нехорошымі станўць.*

СКІРДА, *ж.* Сціртa. *На колхозном полі кругом стояць скірды.*

СКЛЕПОВАННЕ, *н.* Скляпенне. *Склепованне ў лёху трэснуло, коб хоць не обваліло.*

СКЛЕПОК, *м.* Зломак. *Знайшоў, чым хваліцца: не мотоцыкл, а так некі склепок.*

СКЛЕЦЬ[1], *незак., экспр.* Мёрзнуць. *Надоела такая робота: склей кажды дзень на холодзі.*

СКЛЕЦЬ[2], *незак., экспр.* Жыць адзінока ў хаце. *Роз'ехаліса дзеці хто куды, а мне трэба склець одному ў хаці.*

СКЛОБІЦЬ, *незак.* Зачышчаць. *Трохі посклобіў шклом ручку ў сокеры.*

СКЛОБКА, *ж.* Скобля. *Хочу трохі очысціць склобкой кору з дзерэва.*

СКОПЭЦ, *м.* Капец. *Бульбу на насенне засыпалі ў скопэц.*

СКОРКА, *ж.* Скарынка. *Смачна скорка з белого хлеба.*

СКУБЛІЦЦА, *зак.* Скудлаціцца. *Скубліліса косы пыд хусткой.*

СКУНДЗЯБЛЕНЫ, *прым.* Згорблены, сагнуты. *Седзіць старая Тэкля кэле хаты на табурэццы, такая зморшчаная, скундзябленая ўся.*

СКУПЭРДЗЯЙ, *м., неадабр.* Скупы чалавек. *У гэтого скупэрдзяя зімой лёду не допросішса.*

СЛЕПАК, *м.* Сляпень. *Слепакі заедаюць коня.*

СЛЕПЦЭ, *мн.* Жмуркі. *Хто будзе граць у слепцэ?*

СЛЕПЭ́Ц, *м.* 1. Сляпы чалавек. *Някі слепэц з хлопчыком по селе ходзіў, мілостыню просіў.* 2. *перан.* Чалавек, які нечага не бачыць, не заўважае. *Онь там твое рукавіцы, слепэц, лежаць.*

СЛІЗО́ТА, *ж.* Слізгата. *Пошоў дошч, да слізота зробіласа на дорозі.*

СЛОТА́, *аг., неадабр.* Назола. *Не лезь мне ў вочы, слота, лепш сядзь да ўрокі вывучы.*

СЛЫХА́ЎКА, *ж.* Слыхавы апарат. *Слыхаўку дзеду купілі.*

СМАКО́ТКІ, *мн.* Ласункі. *А дзе я набэруса вам тых смакоток, ешче тэ, шчо е ў хаці.*

СМЫ́КАЦЬ, *незак.* Нарываць. *Чутно, шчо ўжэ смыкае пальца, трэба было б якую мазь прыкласці.*

СМЭТНІ́НА, *ж.* Форма адзіночнага ліку назоўніка *смеццe. Пыдбэры смэтніну з пыдлогі.*

СОЛО́ДКЭ, *прым.* 1. Салодкае, смачнае. *Вырваў солодкэ яблыко.* 2. Свежае. *Молоко шчэ солодкэ, можна піць.*

СОЛО́МЯНКА, *ж.* Кавалак моцнай тканіны або старая посцілка, у якім ці ў якой пераносяць салому. *Соломянкой наносіла сена ў хлеў.*

СОЛОПЕ́КА, *ж.* Дзіця, якое паказвае без патрэбы язык. *Схавай, солопека, язык, бо зарэ ўколю голкой.*

СОСО́НКА, *ж.* Хвошч палявы. *І одкуль гэта сосонка бэрэцца, здаецца ж, толькі недаўно соткі пололі.*

СОЎМА́Н, *м., экспр.* 1. Негаваркі, няветлівы чалавек. *От соўман, і не одозваўса за вэчор: седзеў, бы сыч, надуты.* 2. Някемлівы чалавек. *Эх ты, соўман, не знаў, як пыдступіцца до дзеўчыны.*

СОЎНЕ́ЧНІК, *м.* Сланечнік. *Вораб'е повыклёўвалі на соўнечніку ўсе зернята.*

СПАРЫЖОВА́ЦЬ, *зак.* Паралізаваць. *Спарыжовало старого Цімоха, да столькі багато мучэння і ему, і дзецям.*

СПО́ГАДЗЬ, *ж.* Спагада. *От гадкі чоловек, не мае ніякой спогадзі до людзей.*

СПРОВА́ДЗІЦЬ, *зак.* Выправадзіць. *Дато спровадзіў дзецей у город, а сам оньшчо выробляе.*

СПРОЦ, *м.* Рагатка. *Малые хлопцы робілі спроцы і стрэлялі каменьчыкамі з вішэнь, а маці сварыласа.*

СПРЫ́ХОДУ, *прысл.* Пры ўваходзе ў памяшканне; навідавоку. *Погледзіно, там спрыходу ў кладоўцы гэбэл лежыць, прынесі мне его сюды.*

СПУСТ, *м.* Фуганак. *Сейчас пару раз шчэ спустом по дошцы пройдуса.*

СТА́ЛКА, *ж.* 1. Батон (каўбасы). *Купіў дзве сталкі коўбасы.* 2. Кавалак вяроўкі, якою прыціскаюць сена на возе. *Пэрэкідай сталку чэрэз рубэль да цягні ее ўніз.*

СТАНО́К, *м., уст.* Будан. *Немцы спалілі село, то людзі мусілі жыць у станках.*

СТАРЧА́НКА, *ж.* Жабрачка. *Чого гэто ты опрануласа, бы старчанка, шчоб людзі обговорвалі.*

СТАЎ, *м.* Станіна ў кроснах, на якую замацоўваюцца навой і валік з вытканым матэрыялам. *Давай покладом вороціла на ставы.*

СТОГНЯ́К, *м., лаянк.* Назоўнік ад слова *стогн. Стогняка я тобе дам, а не гарэлкі: ты шчэ і од учэрашней не одышоў.*

СТО́ЙЛОВАЦЬ, *незак.* Адпачываць пасля ежы на папасе (пра кароў). *Коровы зарэ стойлуюць, то пастуха не бачыно, мо тожэ недзі спіць.*

СТО́НДЖКА, *ж.* Завязка. *Возьміно стонджку, да завяжом мэшка.*

СТРАПКА́Ч, *м.* Саматканы стары ручнік. *Выцеры лаву страпкачом.*

СТРО́ЙНЫ, *прым.* Падрыхтаваны. *Я не буду вас ждаць, коб вы былі стройнымі, ек прыду.*

СТРУБ, *м.* Зруб. *Мы за два тыжні построілі струба хаты.*

СТЫРЧА́Н, *м.* Старчак. *Осцерожно ідзі, бо стырчан торчыць.*

СТЫ́РЧМА, *прысл.* Уніз галавой. *Покоўзнуўса да стырчма полецеў з высокого ганка.*

СУ́ВЭРЧ, *м.* Жгут. *Зробіно якого сувэрча з соломы, мо неяк звяжом гэтые палкі.*

СУДАМІ́Н, *прысл.* Бясследна. *Судамін пропала грошова голка, нідзе не могу знайці ее.*

СУХМЕ́ЛЬ, *м.* Узвышанае месца на лузе ці ў лесе, якое не затапляе вада. *Сухмэля з бацьком кажды год косілі.*

СХАРАБУ́СЦІЦЦА, *зак.* *Памяцца.* *У цебэ ўся куртка схарабусціласа ззаду.*

СХОПІ́ЦЦА, *зак.* Рана ўстаць. *Чого ты ўжэ схопіўса? Шчэ рано, поспаў бы.*

СЦЕ́ЖАРОК, *м.* Адонак. *Будом робіць высокі сцежарок, шчоб вода не пыдмочыла стожка.*

СЦЁПКА, *ж.* Кладоўка. *Бочка з мукою для свінней у сцёпцы стоіць.*

СЦІ́БРЫЦЬ, *зак., экспр.* Скрасці. *Быў у мэне такі хвайны ножык складаны, але нехто сцібрыў.*

СЦЯ́КНУЦЬ, *зак.* Сцячы. *Нехай одзежа трохі сцякне, да трэба будзе розвесіць.*

СЫРО́ЎКА, *ж* Неабпаленая цэгла. *Сыроўку людзі самые з гліны і пэску робілі, коб было з чого печ ці грубу складці.*

Т

ТА[1], *звар.* Форма звароту да бацькі. *Та, ты будзеш сейчас есці?*

ТА[2], *займ.* Тая. *Та вороўка порваласа.*

ТАКЭ́, *займ.* Такое. *У нас тожэ такэ поле зарослэ, неможна ему рады даць.*

ТА́МЭКА, *прысл.* Там. *Тамэка цепэр пшэніца росце.*

ТАРАГОНЕ́ЦЬ, *незак.* Грукатаць. *Камбайны кэле села тарагоняць, мабыць, пэрэездажаюць на другэ поле жыто жаць.*

ТАРАМА́Ч, *м., экспр.* Поўны маленькі хлопчык. *Такі тарамач, шчо нельга на рукі пыдняць.*

ТАТА́РНІК, *м.* Аер. *Татарнік на тройцу россцілаем у хаці.*

ТАТУ́СЬ, *м.* Хросны бацька. *Татусь кажды раз прыходзіць до нас на вэліконне, госцінцы прыносіць.*

ТВОГО́, *займ.* Твайго. *Я возьму твого ровэра.*

ТОПІ́ЦЬ, *незак.* Паліць у печы. *Цепэр буду топіць у пэчэ, бо трэба свінням бульбы зварыць.*

ТОРКА́ЦЬ, *незак.* Чапаць. *Не торкай яблоньку, бо засохне.*

ТОРО́ЧЫЦЬ, *незак., экспр.* Даказваць. *Шчо вона там усе тобе торочыла?*

ТОЎДЫ́, *прысл.* Тады. *Тоўды мы не ходзілі ў кіно.*

ТОЎПЭ́НЯ, *ж.* Каша з тоўчанай варанай бульбы. *Емо тоўпэню з молоком.*

ТОЎШЧ, *прым., экспр.* Тоўсты. *А дзерэво тэ тоўшч, не обхопіць рукамі.*

ТО́ЧКА, *ж.* Мядзведка. *Точка ўсю бульбу попорціла на сотках.*

ТРАХОМУ́ЦЦЕ, *н.* Транты. *Нашчо ты збіраеш гэтэ трахомуцце? Выкінь, шчоб его ў хаце і следу не было.*

ТРО́НОК, *м.* Тронкі; ручка ў вілах. *Возьміно вілкі з доўгім тронком, коб можна было подаваць сено на стожок*

ТРУ́МКАЛО, *н., экспр.* Балбатлівы чалавек. *Годзі, трумкало, говорыў абышчо.*

ТРУМКА́Ч, *м., экспр.* Плаксівае дзіця. *Сціхні, трумкач, надоеў з своімі слёзамі.*

ТРЫВУ́ШЧЫ, *прым.* Цярплівы. *Семэн трывушчы чоловек: такую опэрацыю не кажды выдзержыць.*

ТРЫ́НЬДЗЯЎКА, *аг., экспр.* Слабавольны, легкадумны чалавек. *У гэтой трыньдзяўкі грошы не полежаць: вона іх раз-два роспусціць.*

ТРЫ́ЧКА, *ж., экспр.* Выкарыстоўваецца для выяўлення негатыўных эмоцый пры характарыстыцы жанчыны. *Куды гэто годзіцца? Нацягнула короткую спонiцу і пошла, бы трычка.*

ТРЭПА́ЧКА, *ж.* Прылада для трапання льну. *Трэпачкой кострыцу выбіваюць з ільну.*

ТРЭ́ПНУЦЬ, *зак., экспр.* Ударыць каго-небудзь. *Будзеш абылешчо робіць, то трэпну зарэ по руках.*

ТРЭ́ПУЦЕНЬ, *м., неадабр.* Несур'ёзны, непаслухмяны чалавек. *А хто за гэтого трэпутня пойдзе замуж?*

ТРЭПЭСТА́ЦЬ, *незак., экспр.* Многа гаварыць; пляткарыць *Гэто ж нема шчо ёй робіць, ходзіць по селу і трэпэшчэ своім дурным языком.*

ТУГОЦЕ́ЦЬ, *незак.* Ідучы, грукаць абцасамі, падэшвамі абутку. *Чую, нехто позно вэчэром тугоціць кэле моей хаты.*

ТУМА́К, *м., незадав.* Недарэка. *Тумак ты, чому цебэ толькі ў школі вучаць.*

ТУПІ́ЦА, *ж.* Тупая шчарбатая сякера. *Не бэры добру сокеру, возьмі тупіцой позабівай колкі.*

ТЫ́ЖДЖЭНЬ, *м.* Тыдзень. *І шчо гэто зробілосо з погодой, цэлы тыжджэнь ідзе дошч.*

ТЭ́БЭЛ, *м.* Драўляны гвозд для замацавання бярвёнаў у зрубе. *Коб хоць коротковаты тэбэл не быў.*

ТЭ, *займ.* Тое. *Возьмі тэ корыто да пэрэстаў бліжэй до колодзезя.*

У

УВЕ́РЫЦЦА, *зак.* Надакучыць. *Уверылос полоць гэтэ зелле ў огородзі, бэспэрэстанку вонэ росце.*

УВОБРА́ЦЦА[1], *зак.* Забрацца. *Нехто ўночэ ўвобраўса ў город да ўсе ранніе яблыка позрываў.*

УВОБРА́ЦЦА[2], *зак.* Апрануцца па-святочнаму. *Ліда ўвобраласа во все новэ, мабыць, пошла стрэчаць дочку з зяцем.*

УВЭРА́ЦЦА, *незак.* Абурацца. *Увэраласа Зоня, шчо ніколі брат ее не одведвае.*

УДА́ЧА, *ж.* Фізічная форма. *Гэто его такая ўдача: кормі ці не кормі, а седно худы.*

УДО́СВЯТКУ, *прысл.* На досвітку. *Удосвятку ўсталі і поехалі по чэрніцы ў лес.*

УЕ́СЦІСА, *зак.* Надакучыць. *Уелосо мне кажды дзень ходзіць на такую роботу.*

УКАЛІ́ЦЦА, *зак.* Забрудзіцца, запэцкацца. *Погледзі, як ты ўкаліўса, усе паліто нечым збоку заляпаў.*

УКІ́НУЦЬ, *зак.* Пасадзіць (звычайна пра бульбу). *Мы шчэ пэрэд вэліконнем укінулі бульбу.*

УКРА́ДЗЬКІ, *прысл.* Крадком, незаўважна. *Украдзькі, коб крыбо на не немцоў не нарвацца, людзі прыходзілі ўночэ з лесу ў село і бралі прыхаваные вэшчы.*

УЛА́ДЗІЦЬ, *зак.* Згубіць, паламаць. *Зноў уладзіў ручку – будзеш пальцэм пісаць.*

УЛЕ́ЗЦІ, *зак.* Перасяліцца (у новую хату). *Толькі ў новую хату ўлезлі, а тут на тобе – война.* 2. Зайсці (у хату). *Не ўспела ўлезці ў хату до суседкі, ажно бэжыць моя дочка по мэне.*

УМАТЛО́ШЫЦЬ, *зак., экспр.* З'есці. *Уматлошылі ўсе, шчо было на столе.*

УПЭКЦІ́СА, *зак.* Тое, што і *уесціся.*

УПЭ́РЭД, *прысл.* Раней. *То неяк упэрэд прыезджаў сын.*

УРВА́ЦЬ, *зак.* Крыху нарваць чаго-небудзь. *Ідзіно ўрві вішэнь, да кампоту зварым.*

УРЭ́ЙДАЦЦА, *зак.* Запэцкацца. *Дзе гэто ты ўрэйдаўса, бы свіння?*

УСЕРЭЎНО́, *прысл.* Усё роўна. *Коб усерэўно, то лезлі б у окно, а так ідуць у дзвэры.*

УСПЛЕ́ННЕ, *н.* Успенне. *Успленне – цягні бульбу за корэнне.*

УХАЙДО́ХАЦЬ, *зак., экспр.* 1. Моцна патраціцца. *Немало ўхайдохалі грошэй на гэту покупку.* 2. Многа з'есці. *Зара́з ухайдохалі сталку коўбасы.*

УЧЭПУШЫ́ЦЬ, *зак., экспр.* Натварыць. *Шчо вон там ужэ ўчэпушыў?*

Х

ХА́ТА, *ж.* 1. Пакой. *У пэрэднёй хаці стола круглого поставілі.* 2. Гарышча. *Позаносіла старую одзежу на хату.*

ХВАТА́ЦЬ, *незак.* Хапаць; быць дастатковым. *Мне здаецца, шчо хватае тут землі под буракі.*

ХВА́ЙНЫ, *прым.* 1. Добры. *Грыцко хвайны чоловек, од его ніколі пустого слова не почуеш.* 2. Прыгожы. *Хвайная дзеўчына, на мацеру змахвае: кругловідая, моцная ў целі.*

ХВОРОСЦІ́НА, *ж.* Галіна. *Откінь хворосціну ўбок, коб не мэшала ходзіць.*

ХВОРЭ́ЗНЫ, *прым., экспр.* Ад слова *хворы*; ужываецца для выяўлення негатыўных эмоцый. *А ты шчо, хворэзны ўзяць лопату да покопаць трохі градкі. Мо ж горы не ворочаеш.*

ХІБЭ́ЛЬ, *часц.* Хіба. *Хібэль зранку завэзлі масло ў лаўку, бо ўчора ўвэчэры не было.*

ХІСТ, *м.* Тонкая палка, якая размяжоўвае ўчасткі. *На хісце запісаны номэр участка сена.*

ХІТА́ЦЦА, *незак.* Хістацца. *Слон зусем хітаецца, коб хоць не ўпаў.*

ХЛЕВЭ́Ц, *м.* Хлеўчык. *Куры ў хлеўцэ ночуюць.*

ХОДА́Н, *м.* Ходнік. *Поправ ходана, усе своімі крывымі ногамі посцягваеш.*

ХОЛОДЗІ́ЛО, *н.* Халадзец. *Наварыла холодзіла, але дзеці не вэльмі хочуць его есці.*

ХОРОСТВЭ́ЛЬНЫ, *прым., экспр.* Вельмі прыгожы. *Дзеўчына хороствэльная, коб шчэ і жызнь была ее добрая.*

ХОРО́ШЧ, *прысл.* Прыгажэй. *Постаўце дзівана бліжэй до окна, так хорошч будзе.*

ХОРО́ШЫ, *прым.* Прыгожы. *З віду хорошы хлопэц, а які вон ек чоловек – Бог его ведае.*

ХОРОШЭ́НЬКО, *прысл.* 1. Асцярожна. *Хорошэнько несі банку з молоком, коб не розбіласа.* 2. Ветліва, далікатна. *Я хорошэнько попросіла ў Шуры, дэй вона мне выпісала праўку.*

ХРАБУСЦЕ́ЦЬ, *незак.* Хрыпець. *Ужэ которы дзень у грудзях храбусціць і кашэль душыць.*

ХРА́ПА, *ж.* Падмёрзлая гразь. *Храпа на дворэ зробіласа, да важко іці.*

ХРАПА́ТЫ, *м., экспр.* Шыраканосы. *А ты, храпаты, моўчы, вэздзе свого шырокого носа сунеш.*

ХРОМАКІ́, *мн.* Хромавыя боты. *На дворэ нема вэльмі гразе – обую хромакі.*

Ц

ЦЕЛЬПУ́К, *м., перан.* Поўнае дзіця. *Гэтого цельпука на рукі неможна пыдняць.*

ЦЕНЕТО́, *ж.* Сець для лоўлі рыбы. *Ек з ценетом поймаюць на рыбалцы, то оштрапуюць.*

ЦЕПЭ́РА, *прысл.* Цяпер. *Цепэра не вэльмі жарко.*

ЦІЛІ́МКАЦЬ, *незак.* Сігналіць веласіпедным званком. *Ці ты, глухман, не чуеш, шчо я тобе цілімкаю?*

ЦІЦЮ́Н, *м.* Тытунь. *Мой дзед кажды год саджаў ціцюн у огородзі.*

ЦО́ЛДА, *ж.* 1. Вялікі кавалак. *Прыезджалі дзеці ў госці, то одрэзалі ім добрую цолду сала.* 2. *Перан., іран.* Многа (пра грошы). *Ну шчо, Мане, ужэ цолду грошэй з пенсіі наскладала?*

ЦУРПА́ЛОК, *м.* Ніжняя частка сцябла бурака. *Боцвіння трэба посекці свінням, а цурпалкі корові даць.*

ЦУ́ЦАВІЦА, *ж., іран.* Насоўка ці анучка, у якую завязаны грошы. *Куды ж ты цуцавіцу з грошыма хаваеш?*

ЦЫБУ́К, *м.* Кветканоснае полае сцябло цыбуліны. *Цыбуля ўся ў цыбукі пошла.*

ЦЭ́ЛІЦЬ, *зак.* Сустрэць. *Гэто ж трэба было гэтого дурня цэліць да свой век промучыцца.*

ЦЭ́НТЭР, *м.* Свердзел. *Мо ты, Костусь, позычыш мне цэнтра?*

ЦЭ́РКОЎ, *ж.* Царква. *Цэркву нашу побудовалі аж дзвесці год тому назад.*

Ч

ЧОЛОВЕ́ЧОК, *м.* Зрэнка. *У цебэ на чоловечок вейка ўпала.*

ЧО́РНЫ, *прым.* Брудны. *Попэру з кухні цюль, бо ўжэ зусем чорная стала.*

ЧОХО́Л, *м.* Манжэта. *Чохлы ў рукавах заносіліса.*

ЧОХРЫ́ЦЬ, *незак.* Часаць, апрацоўваць воўну. *Колісь до нас і з другіх сёл прыезджалі чохрыць воўну.*

ЧЫГУНЕ́Ц, *м.* Чыгунчык. *Купіла чыгунца ў магазіні, будзе кашу ў чом зварыць.*

ЧЫ́КАЦЦА, *незак., экспр.* Валаводзіцца, вазіцца. *Я з тобой доўго чыкацца не буду, раз-два по мордзі дам.*

ЧЫ́КНУЦЬ, *зак.* Рэзануць. *Хлеб рэзала і чыкнула пальца, да кроў ідзе.*

ЧЫРЫ́ЦА, *ж.* Чырок. *Чырыцы на лесном озеры плаваюць.*

ЧЭПЛЕЯ́, *ж.* Чапяла. *Достань скоўроду з пэчы чэплеей.*

ЧЭРЭВА́Ч, *м., экспр.* Поўны, мажны мужчына. *От Мітро чэрэвач стаў, здыхацца не можэ.*

ЧЭРЭ́Н, *м.* Чарэнь. *Чэрэн моцно вышчэрбіўса.*

ЧЭРЭ́Т, *зб.* Чарот. *Чэрэт розросса кэле канавы.*

ЧОТЭ́РЫ, *лічэбн.* Чатыры. *Купіла чотэры кілограмы цукру.*

Ш

ША́ГОРЫЦЬ, *незак., экспр.* Шукаць. *Якого ты там ліха шагорыш по суёпцы, шчо тобе там трэба?*

ШАЛАПА́Й, *м.* Легкадумны, пусты чалавек. *А гэты шалапай так і не прышоў ?*

ШАЛО́ЦІЦЬ, *незак., экспр.* Гаварыць. *Отстань од мэне. Я цебэ і не слухаю, шчо ты там шалоціш.*

ШАЛЯНО́ЎКА, *ж.* Шарсцяная квяцістая хустка. *Поба, якую шаляноўку купіла мне дочка.*

ШАМА́РКАЦЬ, *незак., экспр.* Гаварыць нешта непатрэбнае. *Стары, не шамаркай абылешчо, посоромяўса б молодых.*

ША́МАЦЬ, *незак.* 1. Шамацець. *Чую, нешчо бы шамае на пэчэ, а потом раз – і мыш пробегла зусем кэле мэне.* 2. Тое, што і *шамаркаць.*

ША́РГА, *ж.* Моцны пранізлівы вецер. *От сходзіласа на дворэ шарга.*

ШАЎРЫ́ГАЦЬ, *незак., экспр.* Гаварыць. *Шчо ты там шаўрыгаеш, скорэй коня запрагай.*

ША́ХВОРОСТ, *м., экспр.* Непаседлівы хлапчук, свавольнік. *Гэто ж такі шахворост росце, шчо нема на его ніякой управы.*

ШВА́ЙКА, *ж.* Тонкі жалезны стрыжань, якім колюць свіней. *Трэба швайку трохі пыдточыць.*

ШКА́ЛЬКА, *ж.* Ракавіна. *Порэзаў ногу ў рэццэ об шкальку.*

ШКАРПЭ́ТКА, *ж.* Кароткая жаночая панчоха. *Дзеўчата носілі шкарпэткі, ек босоножкі обувалі.*

ШКУ́РА, *ж., груб.* Непаслухмяны, грубы чалавек. *Я тобе, шкура, покажу, як старых людзей дражніць.*

ШКУРА́ТНІК, *м.* Скупшчык скур. *Ек раней рэзалі целя, то здавалі шкуру шкуратніку.*

ШМАЛІ́ЦЬ, *незак., экспр.* Ісці. *Шмалі одсюль, шчоб мое вочы цебэ не бачылі.*

ШМО́ЙЛО, *м.* Неахайны чалавек. *Вытры ногі, шмойло, а то з гразею прэсса ў хату.*

ШМО́ЦЦЕ, *н.* Бялізна. *Попрала шмоцце, але неможна розвесіць: дошч пошоў.*

ШМУЛЯ́ЦЦА, *незак., экспр.* Хадзіць без справы, занятку. *А чого тобе трэба шмуляцца по чужых хатах, седзі дома.*

ШНЫРО́ЎКА, *ж.* Безрукаўка, якую апранаюць жанчыны пад кофту. *Ужэ цепэр жонкі шныроўку не носяць, хіба мо толькі бабы старые.*

ШОЛОПУ́ДА, *м.* Тое, што і *шалапай.*

ШО́ПА, *ж.* Павець. *Насыплем бульбы трохі ў шопу. Нехай там просыхае, а то зусем мокрая.*

ШТА́БА, *ж.* Дугападобная жалезная пласціна ў чалесніках печы. *Бэз штабы не зробіў бы дзірку ў пэчэ, куды дрова кладуць.*

ШТАЛЮ́ГІ, *мн.* Козлы. *Прынесі шталюгі, да нарэжом дроў.*

ШТАЛЬВА́ГІ, *мн.* Сталюга. *Трэба пыдняць бруса на штальвагі, да роспусцім на дошкі.*

ШТАНДА́РА, *ж.* Короткая дубовая калода, якая служыць апорай для драўлянага будынка. *Раней хату на штандарах ставілі, бо ні на цэглу, ні на цэмэнт не было грошэй.*

ШТА́ПНУЦЬ, *зак., іран.* Выпіць. *Штапні шчэ сто грам, цеплей будзе.*

ШТО́ЎХАЦЦА, *незак.* Штурхацца. *Не хочэцца штоўхацца ў гэтом аўтобусі: вэльмі ж багато людзей едзе.*

ШУЛЕ́ПА, *м.* Някемлівы чалавек. *Ну ты, Анрэй, і шулепа. Цебэ трэба шчэ вучыць, як до лесніка пыдступіцца?*

ШУЛЕ́ПКОВАТЫ, *прым.* Дурнаваты. *Вон з дзецтва некі шулепковаты, дажэ ў школу не ходзіў.*

ШУРОВА́ЦЬ, *незак., экспр.* Ездзіць без патрэбы. *Купіў машыну да шуруе туды-сюды.*

ШУПЛЯ́ДА, *ж.* Шуфляда. *Кніжкі ў ніжнёй шуплядзі лежаць.*

ШЧО́ХАЦЬ, *зак.* Сцерці. *Чобот вузковаты, да шчохаў пятку на нозе.*

ШЧЫГУ́ЛЬНЫ, *прым.* Вузкі. *Вэльмі шчыгульны летнік, і нагнуцца неможна.*

ШЧЭ, *прысл.* Яшчэ. *Шчэ вішне не поспелі.*

ШЧЭ́НО, *прысл.* Толькі-што, нядаўна. *Шчэно з поля вэрнуласа.*

ШЧЭРНІ́ЦЬ, *зак., экспр.* Моцна збіць. *А вон не хочэ нічого слухаць, дато я ўзяла паска да добрэ шчэрніла, шчоб доўго помніў.*

ШЫ́БКА, *ж.* Шыба. *Шыбка трэснула ў окне.*

ШЫ́БЭЛЬНІК, *м., неадабр.* Шыбенік. *Гэты шыбэльнік шчэ собе голову скруціць.*

ШЫДЗЕ́ЛЬЦЭ, *н.* Кручок для вязання. *Шыдзельцэ неяк зогнулосо – не вэльмі добрэ вязаць.*

ШЫ́КОЦІЦЬ, *незак., экспр.* Старацца непрыкметна што-небудзь рабіць. *Шчо ты там шыкоціш? Мо неку шкоду робіш?*

ШЫ́МОРЫЦЦА, *незак.* Неспакойна ляжаць, круціцца. *Пэрэстань шыморыцца, спі, бо скоро ў школу ўставаць.*

ШЭЛЕХТА́ЦЬ, *незак.* Казытаць. *Сено сухэ да шэлехчэ шыю – неможна лежаць.*

ШЭ́НДЗЯ, *ж.* Ліхаманка. *А чого цебэ, бы шэндзя, трасе, ніяк успокоіцца не можэш.*

ШЭНДЗЯ́К, *м.* Ужываецца як лаянкавае слова. *Шэндзяка ты получыш, а не грошы.*

ШЭРЭ́Ш, *м.* Шарош. *Дубком цепэр по рэццэ не поедзеш, бо шэрэш ідзе.*

Я

Я́БЛЫКО, *н.* Яблык. *Вэльмі смачнэ яблыко.*

ЯКЭ́, *займ.* Якое. *Насце, не знаеш, якэ цепер чысло? Мо ўжэ скоро пенсію прынесуць?*

ЯРГІ́НА, *ж.* Вяргіня. *Пыд окном яргіны хорошэ росцвілі.*

ЯРУ́ГА, *ж.* Глыбокі роў, яма. *Яругу вымыла вода на дорозі, а засыпаць нема кому.*

Я́СІК, *м.* Невялікая, звычайна ўпрыгожаная вышытым узорам падушка. *Ясікі на ложок ставяць, шчоб хорошч было.*

ФРАЗЕАЛАГІЗМЫ

А

АЖ ПЫЛ КУРЫ́ЦЬ. Дружна, зладжана (працаваць). *От спраўные роботнікі зобраліса: сено грэбуць аж пыл курыць.*

А НІ ДО́ЗУБУ. Не падступіцца да каго-небудзь. *Просіў коня ў брыгадзіра, а вон а ні дозубу – і слухаць мэне не хочэ.*

Б

БІЧА́ ПРОСІ́ЦЦА. Заслугоўваць фізічнага пакарання. *Я ўсе церплю, але ўжэ даўно бачу, шчо гэты дурніло біча просіцца.*

БОГ ВЕДЗЬ ШЧО. Тое, што не заслугоўвае асаблівай увагі. *Хваліцца, якая капуста вырасла ў ее, бы Бог ведзь шчо.*

БО́КІ РВА́ЦЬ. Рагатаць. *Ек почала вона росказваць, як пэршы раз ехала ў Москве ў мэтро, то мы бокі рвалі.*

БРА́ЦЬ НА ЯЗЫКІ́. Абгаворваць. *Да вэдзі себэ добрэ, коб людзі не бралі на языкі.*

БУДЗЬ ЗДОРО́Ў. Вельмі добры. *Будзь здороў хату зробілі.*

БУ́ХАЦЬ БЫ Ў БО́ЧКУ. Моцна кашляць. *Зноў простудзіўса і бухае бы ў бочку.*

БУ́ЧУ ПЫДНЯ́ЦЬ. Пачаць моцна абурацца, сварыцца. *Нешчо пастух не тэ сказаў, тоояркі бучу пыднялі.*

БЫ ДУРНО́МУ СВОЙ. Той, хто вызначаецца неразумнымі паводзінамі, учынкамі. *А вон бы дурному свой, абылешчо выробляе.*

(БЫЦЬ) У БЫВА́ЛЦАХ. (Пабываць) у складаных жыццёвых сітуацыях. *Мірон ужэ быў у бывалцах, то ему не так страшно было.*

БЫЦЬ У ШТАТУ́. Мець пастаяннае месца працы на ферме. *Вона получае добрую пенсію, бо вэльмі ж доўго была ў штату.*

В

ВО́ЧЫ Ў СОБА́КІ ПОЗЫ́ЧЫЦЬ. Не мець сораму. *Гэто ж трэба вочы ў собакі позычыць, шчоб такэ вычвораць.*

ВОЎКОМ ЗАВЫЦЬ. Адчуць сябе самотным, нікому непатрэбным. *Ек роз'едуцца дзеці, то можна воўком завыць у хаці.*

ВЫГНАЦЬ БЛОХІ. Пакараць каго-небудзь за дрэнныя паводзіны. *Я ёй выжэну блохі, вона ў мэне будзе ек шаўковая ходзіць.*

ВЫВЭРНУЦЬ КОЖУХА. Моцна раззлавацца. *Я до его хорошэнько пыдышла, коб, крый Божэ, не ўгневіць, а вон ек вывэрне проці мэне кожуха – то не знала куды бегці.*

ВЫКРУНТАСЫ ВЫРОБЛЯЦЬ. Няроўна ісці або ехаць. *І сорому нема ў старого чоловека: набраўса гарэлкі да выкрунтасы выробляе ногамі на дорозі.*

ВЫРАЧЫЦЬ ВОЧЫ. Моцна здзівіцца. *Загадаў мне таку цэну за столярку, шчо я вырачыў вочы.*

ВЭРНУЦЬ ГОРЫ. Цяжка працаваць. *Мо ж горы не вэрнеш, ідзі хоць корові ў засторонок сена ўкінь.*

Г

ГІЗУНТЫ ВЫНЯЦЬ. Даняць, дапячы. *Гэты выродок з мэне ўжэ ўсе гізунты выняў.*

ГОЛЫ БЫ БІЗУН. Бедны. *Жывэ голы бы бізун, а ўсе хваліцца, які вон добры хазяін.*

ГОЛОВА ВАРЫЦЬ. Пра разумнага, кемлівага чалавека. *У его голова варыць – любую задачу можэ рэшыць.*

ГОЛОВА ЗВАРЫЛА. Зрабіць неабдуманы, неразумны ўчынак. *Гэто ж голова зварыла ў такую непогодзь ехаць у лес.*

ГОЛОВУ СКРУЦІЦЬ. 1. Немагчыма зарыентавацца ў чым-небудзь. *Тут голову скруціш, покуль знайдзеш, дзе і шчо лежыць.* 2. Пагражаць каму-небудзь фізічнай расправай. *За такіе дзела я тобе, хлопчэ, голову скручу, так і знай.*

ГОРНУЦЬ ГРОШЫ. Мець добры заробак. *Вон не абылеякіе горне грошы.*

ГОРЭЙ ЗЫЦІ. Пажаданне нядобрага. *А коб ты горэй зышоў, ек цебэ ніколі неможна дождацца воврэмя.*

Д

ДАВАЦЬ КРУГА. Ісці ці ехаць даўжэйшай дарогай. *Нема дорогі напрамік до Рубля, і мусілі даваць круга на Городок.*

ДАЦЬ ЛУ́ПНЯ. Набіць каго-небудзь (звычайна выкарыстоўваецца, калі размова ідзе пра дзяцей). *Даў лупня, то мо цепэр трохі будзе вучыцца, а то одны двояны ў дзённіку стояць.*

ДАЦЬ НО́ГЦА. Ударыць нагой. *Мамо, а мне Саша ногца даў!*

ДАЦЬ ОДЧЭПНО́ГО. Даць каму-небудзь гасцінец ці хабар як водкуп з мэтай атрымання пэўнай выгады. *Даў одчэпного лесніку, да шчэ добры воз дроў прывёз.*

ДАЦЬ ПАЦА. 1. Насварыцца. *Я ему даў паца, вон у мэне не будзе больш гыркацца.* 2. Энергічна, весела станцаваць. *Даў паца на вэселлі, ні одну польку не пропусціў.*

ДАЦЬ ПО ША́ПЦЫ. Не цырымоніцца з кім-небудзь; пакараць каго-небудзь. *Гэто вон дома герой, а там з ім доўго чыкацца не будуць, могуць даць по шапцы.*

ДАЦЬ ПРЫКУРЫ́ЦЬ. Моцна насварыцца ці пакараць фізічна. *Я ему даў прыкурыць, цепэр вон будзе мэне далеко обыходзіць.*

ДЗІ́ВУ ДА́ЦЦА. Моцна здзівіцца. *Я дзіву даласа, як гэто можна отправіць самэ дзіця ў такую вэлікую дорогу.*

ДО РУК ПОБІ́ЦЬ. Пагражаць каму-небудзь фізічным пакараннем. *Зарэ, шыбэльнік, ек возьму гэту палку, то до рук поб'ю.*

ДУРНЫ́Е ГРО́ШЫ (получаць). Добры заробак (атрымліваць). *Его сын дурные грошы получае, не знае ўжэ шчо есці і піць.*

ДУРНІ́ЦОЙ ЗАНІМА́ЦЦА (ЗАЙМА́ЦЦА). Рабіць нешта несур'ёзнае; бескарысна праводзіць час. *Дурніцой не занімайса, а ідзі корову догледзь.*

ДУХ ЗАБІВА́Е. Цяжка дыхаецца. *Ну і жарышчэ на дворэ, аж дух забівае.*

Ж

ЖМУ́РЭМ ПОЙЦІ́. Пракіснуць. *Варэнне жмуром пошло, хоць ты вылівай его свінням.*

ЖЫЦЬ СВОЕ́Ю ГОЛОВО́Й. Кіравацца сваім розумам, самастойна прымаць рашэнні. *Трэба жыць своею головою, а ты ўсе дружкоў своіх слухаеш.*

З

ЗАБІ́ЦЬ ГО́ЛОВУ ЗАБУЗА́Н. Задурыць, замарочыць галаву каму-небудзь. *Ідзі одсюль, забіў голову забузан мне своей пустой говоркой.*

ЗАГОРЭ́ЦЦА БЫ СПІ́ЧКА. Ускіпець. *Абылеякі характер: ек шчо не по ёй, то одразу загорыцца бы спічка.*

ЗАКОПЫ́ЛІЦЬ ГУБУ́. 1. Заганарыцца. *Ішла по дорозі да так закопыліла губу, шчо і не поздороваласа.* 2. Пакрыўдзіцца. *Я ёй праўду сказаў, але ж вона закопыліла губу і не одозваласа.*

ЗАКУСІ́ЦЬ ГО́РА. Зведаць цяжкае жыццё. *Немало закусілі гора ў войну.*

ЗА СВЕТ. Вельмі далёка. *Дато трэба было ехаць за свет? І ў своём селе можна жыць.*

ЗА ШЧО Ў́ЗЯ́ЎСА. Выраз, які ўжываецца для негатыўнай ацэнкі чыіх-небудзь паводзінаў, учынкаў. *Ба за шчо ўзяўса гэты недоросток: кажды дзень купляе папаросы і курыць украдзькі.*

ЗБІ́ЦЦА З ШТЫ́КУ. Страціць арыенцір. *Збіўса з штыку і не знаю, куды іці.*

З ГОЛОВЫ́ ВЫ́КІНУЦЬ. Не думаць больш пра каго ці што-небудзь. *Я ўжэ з головы выкінуў тую говорку з прэдседацелем, бо толку од его не доб'есса.*

З ГОЛОВЫ́ НЕ ВЫЛА́ЗІЦЬ. Думаць увесь час пра каго- ці што-небудзь. *У мэне ўсе з головы не вылазіць думка про сына.*

З ГОЛОВЫ́ НЕ ЗЛА́ЗІЦЬ. Прасіць, дамагацца. *Я з лесніковой головы не злезу, вон седно мне дасць пару колодок, шчоб дошчок нарэзаць на плот.*

З ГРАЗЕ́Й ЗМЭША́ЦЬ. Зганьбіць, знясдавіць. *Не чэпай ты гэту мару, бо вона цебэ ні за шчо з гразей змэшае.*

З ГУЗДРО́М ПОНЕСЦІ́. Скрасці ўсё. *Нехто залез уночэ ў кладоўку і ўсе з гуздром понёс.*

З ГУРАЛЕ́Й. З горкай. *Не шкодуй, насып вішэнь з гуралей у вэдро.*

З ДО́БРОГО ДЗІ́ВА. Нечакана, беспадставуна. *З доброго дзіва роскрычаласа на мэне.*

З'Е́СЦІ Ў СУХЭ́ ГО́РЛО. Згубіць, паламаць. *Я ж тобе купляў недаўно мяча, то ўжэ зноў з'еў у сухэ горло.*

З'Е́ХАЦЬ ГОРЭ́Й. Пажаданне нядобрага. *Шчоб ты з'ехаў горэй, ек у цебэ нічого не допросішса.*

З МЯ́СОМ (ВЫРВАЦЬ). Разам з тканінай (адарваць гузік). *Купіла недаўно новэнькую рубашку, прышоў з клуба – вырваные ўсе гузікі з мясом.*

ЗНАЙЦІ́ СОБЕ́ СІЛО́. Трапіць у непрыемную сітуацыю. *Вон жэ не можэ жыць спокойно, то знайшоў собе сіло.*

ЗНАЙЦІ́ ХВОРО́БУ НА СВОЮ́ ГО́ЛОВУ. Апынуцца ў складанай, непрыемнай сітуацыі. *Не седзеў Міша спокойно ў хаці, да знайшоў хворобу на свою голову.*

ЗНІМА́ЦЬ ША́ПКУ. Дагаджаць каму-небудзь. *А чого мне пэрэд ім шапку знімаць? Вон жэ такі калхознік, як і я.*

ЗНО́СУ НЕМА́. Што-небудзь моцнае, трывалае. *Ужэ котору зіму хожу ў сапожках і зносу нема ім.*

З О́ПАЛУ (ГАРА́ЧКІ). З перапуду. *Вона з опалу не знала, куды ёй бегці.*

ЗО́РЫ З ВОЧЭ́Й ПОСЫ́ПАЛІСА. У каго-небудзь пацямнела ў вачах ад моцнага ўдару. *Так стукнуўса головой об вушак, шчо аж зоры з вочэй посыпаліса.*

ЗУ́БЫ ПОКАЗА́ЦЬ. Груба адмовіць у чым-небудзь, раззлавацца. *Ты его не знаеш: вон можэ добрэ зубы показаць.*

ЗУ́БКІ ПРОРЭ́ЗВАЮЦЦА. Выяўляецца характар, падкрэсліваецца незалежнасць. *Ходзіла бы мышка: не відно і не чутно было, а цепэр ужэ осмэлела, зубкі прорэзваюцца.*

ЗЫ́ЗУБ СТАЦЬ. Заўпарціцца, не слухацца. *Я попросіла его сходзіць купіць хлеба, а вон зызуб стаў.*

І

І ДЗЕСЯ́ТОМУ ЗАКАЗА́ЦЬ. Запомніць надоўга, не мець жадання рабіць нечага дрэннага. *Я его добрэ провучыў, цепэр вон і дзесятому закажэ, як лезці біцца.*

І ДЗІ́ВУ НЕМА́. Пра тое, што не выклікае здзіўлення. *І дзіву нема, шчо іх сын такі: які́е родзічы, такіе і плодзічы.*

І КРЫШКІ́ ЗОБРА́Ў. Вельмі падобны. *Але такэ ўжэ дзіця похожэ на бацька – і крышкі зобрало.*

І НЕ ПОТОЧЫ́ЦЦА. Не прыйсці. *Гэты брэхун і не поточыцца больш у мою хату.*

І НЕ ТУ́РАЦЬ. Не лічыцца з чыёй-небудзь думкай. *А вон і не турае, ему ні бацько, ні маці не ўказ.*

І НЕ ШМАНА́ЦЬ. Не баяцца; не зважаць на чые-небудзь парады. *Ёй хоць говоры, хоць не говоры, вона і не шманае.*

І СЁЛЬКІ ТОГО́. Не падумаць пра нешта; не браць пад увагу. *Я і сёлькі того: ідзе нехто прыцемком – нехай собе ідзе, а гэто ж Андрэёў сын вэрнуўса з арміі.*

І Ў ГО́ЛОВУ НЕ БРА́ЦЬ. Не звяртаць увагі. *Я і ў голову не бэру тэ, шчо вон кажэ.*

ІЦІ́ НА КО́ЗЫР. Не лічыцца з чыёй-небудзь думкай; паказваць сваю перавагу. *Олесь стаў іці на козыр, хоцеў показаць, які вон розумэц.*

К

КАПО́РЭ ВОНЭ́. Выраз, які ўжываецца, калі размова ідзе пра нешта неістотнае, не самае важнае. *Потрацілі грошэй немало на вэселле, але капорэ вонэ, неяк пэрэжывом.*

КЛЕПА́ЛО ПЭРЭПА́ЛО. Часта паўтараць адну і тую ж недзе пачутую фразу. *От клепало пэрэпало тобе: цепэр увэсь дзень будзеш бумкаць однэ і тэе ж.*

КЛЕ́ПЧЫНЫ НЕМА́. Неразумны. *Хіба ў его клепчыны нема, да пойдзе зноў жыць до той роспусты.*

КОЗ ВОЗ. Многа. *Прышла до нас у хату , наговорыла коз воз і побегла далей недзі.*

КОЛІ́ ТЭ СВЯ́ТО БУ́ДЗЕ. Пра тое, што невядома, колькі яшчэ давядзецца чакаць. *Дато будом ждаць колі тэ свято будзе, трэба бэз Толя почынаць заліваць фундамэнт на хлеў.*

КРУЦІ́ЦЬ ХВОСТЫ́. Пасвіць (кароў). *Вучыса, бо будзеш коровам круціць хвосты.*

КРЭСТ МАЦЬ. Не мець дачынення. *Я од гэтого дурня крэст маю: нехай як хочэ, так і жывэ.*

КУДЫ́ ЦЕБЭ́ ВЭДЗЕ́. Выраз, які ўжываецца, калі чалавек паводзіць сябе заліше самаўпэўнена, перабольшвае свае здольнасці. *Куды цебэ вэдзе, вэльмі ўжэ розумны стаў, але шчэ бэз бацька і мацеры ты нікуды не варты.*

КУСО́К ЛЕ́ЖНЯ. Лодыр. *Гэто ж такі кусок лежня росце, шчо нічогусенькі неможна загадаць.*

КЭ́ПЭЛЬ ЗВАРЫ́Ў. Гл. *голова зварыла.*

Л

ЛЕДЗЬ НО́ГІ ЦЯГА́ЦЬ. Аслабець ад хваробы ці старасці. *Такі здоровіна чоловек быў Грыцко , а цепэр ледзь ногі цягае.*

ЛЕДЗЬ ЦІЎКАЦЬ. Быць слабым, хворым. *Хвэдор ужэ зусем слабэнькі стаў, ледзь ціўкае.*

ЛЕДЗЬ ЧЭ́РЭВО НОСІ́ЦЬ. Распаўнець. *Думаеш гэто добрэ, шчо вон ледзь чэрэво носіць.*

ЛО́ГОМ ЛЕЖА́ЦЬ. Моцна хварэць. *Простудзіласа свэкроў да логом лежыць у ложку.*

ЛЫЧА́ ЗАДРА́ЦЬ. Заганарыцца. *Нехай лыча не задзірае: нема чым ёй вэльмі гонорыцца.*

ЛЫЧА́ ПОМЭСІ́ЦЬ. Моцна пабіць каму-небудзь твар. *Лезе гэты ёлуп до каждого біцца, то нехто ему лыча помэсіў -- ходзіць бы собака побіты.*

М

МА́РНЕ ПРОПА́СЦІ. Бясследна знікнуць. *А коб ты марне пропаў, ек мне ўжэ ўпёкса з своімі дружкамі.*

МАЦЬ СВОЮ́ ГО́ЛОВУ НА ПЛЕЧА́Х. Самастойна ўзважваць наступствы сваіх учынкаў, паводзінаў. *Чого мне ўсе ўказваць, як ему жыць. Не маленькі ж, ужэ пора маць свою голову на плечах.*

МІР НЕ ПО́МНІЦЬ. Прыгожы, магутны, моцны. *А дуб той – мір не помніць: ек погледзіш на его вэрх, то шапка спадае з головы.*

МЭНЦІ́ЦЬ (ЛЯ́СКАЦЬ) ЯЗЫКО́М. Гаварыць абы-што, балбатаць. *Робіць нема чого, то менціць языком.*

Н

НА ДРО́БНЫ МАК. На маленькія кавалачкі. *Сподочок розбіўса на дробны мак.*

НА ДУРНЯ́К (ЖЫЦЬ). Жыць за кошт іншых, нічога не рабіць. *А ці ж вон пэрэробіўса? Усю жызнь жыў на дурняк.*

НАКІ́НУЦЬ ЧМУТУ́. Ачмурыць. *Бы якую чмуту накінулі на чоловека: змэніўса зусем, зробіўса некі злы, нелюдзімы.*

НАКРУЦІ́ЦЬ ХВОСТА́. Прапясочыць. *Я ёй цепэр накручу хвоста, вона ў мэне не будзе больш волочыцца до ранку.*

НА́ЛІХО ДА НА́ПУСТО ПОШЛО́. Выраз, якім сцвярджае хто-небудзь, што ён не горшы за іншых. *Наліхо да напусто мне пошло, шчоб гэта я ўжэ не зробіў такого слончыка.*

НА́ЛІХО ПО́ШЛО. Пажаданне нядобрага. Выкарыстоўваецца для выяўлення пачуцця абурэння ці асуджэння. *Ему наліхо пошло, помогці нічого не хочэ, толькі грошы давай.*

НА МАКУ́ХУ. Моцна (збіць). *Гэто ж збілі хлопца на макуху, і не знають хто.*

НА ОБЫХО́ДКУ. Прызначаныя на дробныя пакупкі (грошы). *Грошы трохі е на обыходку.*

НА ОДНО́Й ДУРНІ́ЦЫ ЖЫЦЬ. Несур'ёзна сябе паводзіць, рабіць шкоду. *Гэто такі ў іх сын: на одной дурніцы жывэ.*

НА ОДНО́М ОБМА́НІ ЖЫЦЬ. Хлусіць. *І зародзіцца ж такі чоловек: на одном обмані жывэ.*

НА ОДНО́Й ШКО́ДЗІ ЖЫЦЬ. Часта рабіць шкоду. *От бацькам неспокой од гэтого дзіцяці: на одной шкодзі жывэ.*

НА ПОПА́ (СТАВІЦЬ). Старчаком (ставіць). *Давай поставім на попа колоду.*

НАШЧО́ СЕ́РЦА. Нашча, нічога не еўшы. *Не еші грушы нашчо серца, бо жывот будзе болець.*

НЕ БРАЦЬ У ГО́ЛОВУ. Не засяроджваць увагу на чым ці кім-небудзь; не адчайвацца. *Не бэры ў голову тэ, шчо вона говорыць, ты не горшы за ее.*

НЕ ДОБІ́ЦЦА СКУ́ТКУ. Не мець жаданых вынікаў. *Ходзіла цэлы дзень по начальніцкіх кабінетах і нідзе не добіласа скутку.*

НЕ ДУ́МАЙ СОБЕ́ ТОГО́. Выраз, які ўжываецца для ўзмацнення выказвання. *Не думай собе того, так розболелосо плечо, хоць ты до доктора ідзі.*

НЕ ЗРЫВА́ЦЦА З МЕ́СТА. Не рызыкаваць. *Не зрывайса з места, бо ніхто там цебэ вэльмі не жджэ.*

НЕМА́ ДО́СТУПУ. Не мець знаёмых у якой-небудзь установе, магчымасці што-небудзь набыць, займець. *У мэне нема доступу до начальства, ек у Сцепана: его кругом усе знають.*

НЕМА́ ЗА ШЧО ЗУ́БА СЦЕРЭБІ́ЦЬ. Бедна жыць. *У его ж нема за шчо зуба сцерэбіць, а ты хочэш, шчоб вон коня купіў.*

НЕМА́ КЭЛЕ́ КОГО́ ПРЫПЭРЫ́ЦЦА. Жыць адзінока, без дарослых дзяцей. *Нема старым кэле кого прыпэрыцца, усе дзеці пороз'езджаліса по свету.*

НЕМА́ ШЧО БА́ЧЫЦЬ. Вельмі мала. *А колькі мы тых дроў прывэзлі – нема шчо бачыць.*

НЕ́МІР СТОІ́ЦЬ. Сварка. *Ужэ которы дзень у хаці немір стоіць.*

НЕМО́ЖНА НАБРА́ЦЦА. Пра тое, што хутка траціцца, разыходзіцца. *Неможна набраццa цукру, столькі ідзе его багато на варэнне.*

НЕ ПАК. Не горшы. *У мэне не пак твого конь.*

НЕЎМЕ́ЛКУ ЧОЎПЦІ́. Дурэць, сваволіць. *Шчо воны там вычворалі, то і не роскажэш: до ночы і гулялі, і неўмелку чоўплі.*

НЕ ХВО́РНЫ. Пра таго, хто не хоча што-небудзь сам рабіць, а спадзяецца на іншых. *Не хворны і вон з'ездзіць у лес по дрова, онь якэ чэрэво наеў.*

НЕ́ШЧО БОНУ́ЛО. Раптам адчуць, зразумець што-небудзь. *Тут мэне нешчо бонуло: не гэ вон до мэне прышоў.*

НІ ГАЎ НІ ДЗЯЎ. Ніяк не адрэгаваць на што-небудзь. *Напаковала невесцы ў сумку ўсёго, а невесточка ні гаў ні дзяў.*

НІ ДВА НІ ТРЫ. Прамаўчаць. *Я сказала ему, шчо трэба будзе неяк помогці цётцы, а вон ні два ні тры.*

НІЗКІ́ НА ВО́ЧЫ. Той, хто мае дрэнны зрок. *Колісь, ек дзеўчына была нізка на вочы, то ганьбовалі ей, а цепэр онь колькі ў очках ходзяць.*

НІ ЁДУ НІ ШМОРО́ДУ. Нічога. *Не хочу я ні ёду ні шмороду, дайце мне трохі спокойно пожыць.*

НІ К ТЫ́НУ НІ К ПЛО́ТУ. Нікуды не варты, абы-які. *Купіў неку шапку ні к тыну ні к плоту, а цепэр носіць не хочэ.*

НІ ТРЭ́СНІ НІ ЛЯ́СНІ. Нічога няма. *Прышлі госці, а ў хаці ні трэсні ні лясні.*

НІЧО́ГО НЕНАЎМЕ́Х. Быць да ўсяго абыякавым. *Натоміўса за дзень на робоці, шчо нічого ненаўмех.*

НІ (І) ШНЭ́РА. Нічога. *От колішніх болот цепэр ні шнэра не засталоса.*

НОГІ́ НЕ ПЭРЭСТА́ВІЦЬ. Беспарадак. *Зайшла ў хату, а там ногі не пэрэставіць – бы после пожару.*

НОРЦА́ ДАВА́ЦЬ. Ныраць. *Давай з порома норца дамо.*

О

ОБЫЦІ́ БО́КОМ. Не мець ніякіх зносінаў з кім-небудзь, асцерагацца каго-небудзь. *Обыдзі боком гэту пламэтну, бо потом не одчэпішса.*

ОГО́НЬ (ГОНЬ) МА́Е (ЯГО, ЯЕ). Нечага ці некага няма. *Хоцеў ножоўкой обрэзаць сука, але огонь ее мае.*

ОДНА́ СЛА́ВА. Усё роўна. *Помогаў я дзецям ці не помагаў – одна слава.*

ОДНА́ ХА́ТА. Быць у сяброўскіх адносінах. *Цепэр у Манькі з Ганною одна хата, бегаюць одна до другой бэспэрэстанку.*

ОПА́СЦІ НА НО́ГІ. Захварэць на ногі (звычайна пра жывёлу). *Нека хвороба напала на целя нашэ, да опало на ногі.*

О́СЕШ ТАМ (ВОНЭ́). Выраз, які выкарыстоўваецца, каб падкрэсліць малазначнасць чаго-небудзь. *Осеш там, неяк пэрэбудом гэту зіму бэз молока, а там будом бачыць, шчо з гэтой коровой робіць.*

П

ПЛЮ́СКАЦЬ ВОЧЫ́МА. Няёмка сябе адчуваць. *Возьмі якого подарка з собой, бо будзеш плюскаць вочыма.*

ПОЙЦІ́ СКРЭ́ДОМА. Адправіцца ў невядомым кірунку. *А хто знае, дзе вон блудзіць: нема цэлы дзень, недзі пошоў скрэдома.*

ПО́КОТОМ ЛОЖЫ́ЦЦА. Моцна смяяцца, рагатаць. *Ек почала вона ўспомінаць, як Іван до ее сватаўса, то мы покотом ложыліса.*

ПОРО́ЦЬ ГАРА́ЧКУ. Спяшацца. *Не поры гарачку, бо толькі людзей насмэшыш.*

ПОСТО́ПКА (ПЯ́ТКІ) НЕ ВА́РТЫ. Нікчэмны чалавек. *Да вон жэ своей жонкі постопка не варты, а бач шчо выробляе.*

(ПРОПА́СЦІ) БЫ БУ́НЬКА НА ВОДЗЕ́. Бясследна знікнуць; апынуцца ў складанай сітуацыі. *А я тобе кажу седзі дома, нікуды не едзь, бо пропадзеш бы бунька на водзе.*

ПРОЧЫНІ́ЦЬ ДЗВЭ́РЫ (ХА́ТУ). Наведацца. *От дожыліса старые: нема кому дзвэры прочыніць, самые седзяць у хаці.*

ПРЫ́ДЗЕ КОЗА́ ДО ВО́ЗА. Давядзецца нешта прасіць. *Пошкодоваў борону даць, але прыдзе коза до воза, ты ў мэне тожэ нічого не получыш.*

ПРЫНЕСЦІ́ ДЗІЦЯ́ Ў ЗАПО́ЛІ. Нарадзіць пазашлюбнае дзіця. *Гледзі, не прынесі дзіця ў заполі, бо потом на цебэ ніхто і не погледзіць.*

(ПРЫЦІ́) НА РОЗБО́Р ША́ПОК. Спазніцца. *Шчо ж вы прышлі на розбор шапок? Я ўжэ ўсе хорошые гуркі продала.*

ПУСЦІ́ЦЦА ЗА ВОДО́Ю БЭЗ ВЭСЛА́. Рызыкаваць чым-небудзь; рабіць неабдуманы ўчынак. *Ці то ж у ее голова е на плечах? Кінула хату і пусціласа за водою бэз вэсла, поплеласа неведомо дзе шукаць шчасця.*

ПУСКА́ЦЬ ЗА ВОДО́Ю. Пра дрэннага, нікчэмнага чалавека. *Пускай за водою такого чоловека, ек вон ужэ з пэрвого дня до жонкі лезе біцца.*

ПЫДБІ́ЦЬ НО́ГІ. Стаміцца. *Пыдбіла ногі, покуль прышла з соток.*

ПЫДРЭ́ЗАЦЬ РО́ГІ. Прыструніць. *Пыдрэзалі ему трохі рогі, поспокойнеў, а то роспусціўса зусем.*

ПЭКЦІ́ Ў ВО́ЧЫ. Гаварыць праўду. *Я не вэльмі соромяюса брыгадзера, пэку ему ў вочы ўсе, шчо думаю.*

Р

(РОБІ́ЦЬ) БЫ ЧО́РНЫ ВОЛ. Многа працаваць. *Ек каждьы дзень трэба робіць бы чорны вол, то йдзе ж тэ здороўе будзе.*

РОЗРЭ́ЗАЦЬ ХЛЕБ. Разысціся ў поглядах, не мець больш ніякіх зносінаў. *Попобегалі однэ до другого, а цепэр розрэзалі хлеб і здороўкацца не хочуць.*

РЭ́БРА ПОМЭСІ́ЦЬ. Моцна набіць каго-небудзь. *Усе своей сілой хваліўса, то нехто помэсіў ему рэбра – зарэ ледзь ходзіць.*

(РЭЎЦІ́) БЫ НА ЖВОТ (ЖЫВОТ). Моцна крычаць. *Чого ты там рэвэш бы на жвот? Ці не можна спокойно сказаць, шчо тобе трэба.*

С

СВОЕ́ ПРА́ВО ПРА́ВІЦЬ. Нікога не слухацца, рабіць па-свойму. *Толку, шчо ему говорыш, вон усерэўно свое право правіць.*

СВОЕ́Й СУХО́ТЫ ХВАТА́Е. Мець свой клопат. *У мэне своей сухоты хватае, а я буду шчэ ў нечые дзела лезці.*

СВОЙ РО́ЗУМ НЕ ЎСТА́ВІШ. Пра чалавека, які не слухае чужых парадаў. *А шчо ты ей зробіш? Свой жэ розум не ўставіш – нехай жывэ як хочэ.*

СЕ́РЦЭ ГОРЫ́ЦЬ. Трывожыцца; адчуваць роспач. *А ў мэне серцэ горыць: хто его знае, шчо там з дочкой.*

СЕ́РЭ БЕ́ЛЭ. Усё роўна. *А ему серэ белэ, хоць говоры, хоць не говоры.*

СІЛО́ ШУКА́ЦЬ. Рабіць неабдуманы ўчынак, заганяць сябе ў пастку. *Ек вон зноў собе сіло шукае, то знайдзе.*

СОБА́ЧЫЕ ВО́ЧЫ ПОЗЫ́ЧЫЦЬ (МЕЦЬ). Не мець сораму. *Гэто ж трэба собачые вочы позычыць, шчоб іці по суседзях да просіць грошэй на выпіўку.*

СО́НЦЭ Ў ЗУ́БЫ ЗАГЛЯ́ДВАЕ. Позні ранак. *Уставай, ужэ сонцэ ў зубы заглядвае, пора худобу догледаць.*

СТО ЧОРТО́Ў ВА́РТЫ. Дрэнны. *А ты думаеш, вона лепшая? Тожэ сто чортоў вартая.*

СТОЯ́ЦЬ НА ДЗЫ́ГЭЛІ. Мёрзнуць на халодным пранізлівым ветры. *А чого ты будзеш стояць на гэтом дзыгэлі, зусем окачанееш.*

Т

ТРЫ ШКУ́РЫ ЗДЗЕ́РЦІ. Запатрабаваць вялікую плату. *Не ідзі просіць до Пэтра коня, бо вон тры шкуры здзерэ з цебэ.*

У

УБІ́ЦЬ У СВОЮ́ ГО́ЛОВУ. Надумацца нешта зрабіць. *Гэто ж убіў у свою голову, шчо толькі цепэр ему трэба ехаць у лес, бытто заўтра нема дня.*

УЗЯ́ЦЬ НА ПЭРЭЛО́ГІ. Захварэць. *Вон думаў, шчо вечно будзе здоровы, але і его добрэ ўзяло на пэрэлогі – ледзь ногі цягае.*

УЗЯ́ЦЬ НА ЦЫЛІ́НДРЫ. Прымушаць прызнацца ў чым-небудзь. *Не хоцеў прызнавацца гэты дурэнь про свое махінацыі, але ек узялі его хлопцы на цыліндры, то ўсе мусіў росказаць.*

УЗЯ́ЦЬ У МЯ́ЛІЦУ. Пабіць. *І тут ек узялі хлопцы гэтого розумца ў мяліцу, то ледзь жывы остаўса.*

УКЛІБІ́ЦЬ У ГО́ЛОВУ. Пераканаць у чым-небудзь. *Ніяк не могу гэтому дурню ўклібіць у голову, шчо трэба вучыцца.*

У О́БМОЛОДЗЬ ПОЙЦІ́. Памаладзець. *Бульба ў обмолодзь пошла, зноў зацвіла.*

Х

ХАЙ СТРЭ́ЧА СТРЭ́ЦІЦЬ. Пажаданне нечага нядобрага. *А чого мне іці его стрэчаць: хай его стрэча стрэціць.*

ХВОРО́БУ З'Е́СЦІ. Мець нейкую непрыемнасць. *Хворобу вон з'еў: думаў пыдмануць мэне, але не на того попаў.*

ХВОРО́БУ НА СВОЮ́ ГО́ЛОВУ ШУКА́ЦЬ. Рызыкаваць чым-небудзь. *І трэба ему ўсе хворобу на свою голову шукаць, ніяк спокойно жыць не хочэ.*

ХОДЗІ́ЦЬ ОД ГІ́РША ДО ГІ́РША. Нічога не робіць. *У его нема клопоту, ходзіць од гірша до гірша по селе.*

ХОДЗІ́ЦЬ ПО НАЧА́ЛЬНІКАХ. Вырашаць якую-небудзь справу з кіраўнікамі рознага рангу. *А як жэ, трэба было немало ходзіць по начальніках, шчоб гэтые бумагі высстарацца.*

ХОЦЬ ТЫ ГО́ЛОВУ СКРУЦІ́. Пра непаслухмянага чалавека. *Нічого не хочэ слухаць, хоць ты ему голову скруці.*

ХОЦЬ ТЫ ПА́ДАЙ. Пра тое, што выклікае здзіўленне, абурэнне. *Зайшла ў хату, а там хоць ты падай: усе кругом пороскіданэ.*

Ч

ЧОРТ З ЛОЗЫ́. Абы-які, дрэнны. *Не чоловек, а чорт з лозы, ніколі і доброго слова не скажэ.*

ЧОРТ ПОПОДАВА́Ў. Пра таго, каго моцна пабілі. *Чорт поподаваў ему, не будзе цепэр скакаць біцца.*

ЧО́РТОМ ПЫДШЫ́ТЫ. Дрэнны, хітры чалавек. *Гэто толькі здаецца, шчо Міхалко спокойны чоловек, а вон тожэ добрэ чортом пыдшыты.*

ЧЭРЭ́З ПЕНЬ-КОЛО́ДУ. Абы-як. *Чэрэз пень-колоду ў его ўсе гэтэ робіцца: шах-мах – і готовэ.*

Ш

ШКУ́РА ВО́ЎЧА. (Нехта) дрэнны. *Ну і шкура воўча, просіў, коб прывёз мне воз дроў, і не захоцеў.*

ШКУ́РА ГОРЫ́ЦЬ. Кручаны, непаседлівы. *На ём шкура горыць, ні мінуты не поседзіць.*

ШЧО ЎБІ́Ў ТО ЎЕ́ХАЎ. Нічога не дзейнічае. Пра лянівага чалавека. *Нічогусенькі не хочэ робіць гэты лодар: шчо ўбіў то ўехаў.*

ШЧОБ І ЗА́ВОДУ НЕ БЫЛО́. Понасцю. *Стравілі бульбу свіннямі, шчоб ее і заводу не было, бо вэльмі абылеякі сорт.*

ШЧОБ ТЫ ЦЯ́МАЎСА (ЦЯ́МАЛАСА). Пажаданне нядобрага. *От шчоб ты цямаўса, ек ты мэне так моцно напужаў.*

ШЧО́ТО Я. Выраз, які ўжываецца, калі размова ідзе пра самаўпэненага, фанабэрыстага чалавека. *Вон такі чоловек: усе шчото я, а другіе нічого не понімаюць.*

ШЧЭПІ́ЦЬ ЗУ́БЫ. Раззлавацца. *Бачу, вона ўжэ шчэпіла зубы, але здзержаласа, нічого не сказала.*

Я

ЯД ПРОКЛЯ́Т. Дрэнны чалавек. *От яд проклят, толькі гадосць якую-небудзь способны зробіць, а доброго – нічого.*

ЯДОВІ́ТЫ НА ЯЗЫ́К. Зламоўны. *Не дай Бог ее зачэпіць: ядовітая на язык, тут жэ цебэ з гразей змэшае.*

ЯЗЫКО́М ТРЭПЭСТА́ЦЬ. Гаварыць абы-што, балбатаць. *Ек стане своім языком трэпэстаць, то ўсех обганіць – одна вона добрая.*

Даведачнае выданне

Пашкевіч Мікалай Іванавіч

РУБЕЛЬСКІ ЛЕКСІКА-ФРАЗЕАЛАГІЧНЫ СЛОЎНІК

Для студэнтаў-філолагаў

Рэдактар *М.І. Новік*

Падпісана ў друк 13.03.2008. Фармат $60\times84^{1}/_{16}$. Папера афсетная.
Гарнітура Таймс. Рызаграфія. Ум. друк. арк. 3,95. Ул.-выд. арк. 3,39.
Тыраж 100 экз. Заказ № 98.
Выдавец і паліграфічнае выкананне:
установа адукацыі “Брэсцкі дзяржаўны універсітэт імя А.С. Пушкіна”.
224016, Брэст, вул. Міцкевіча, 28.
ЛВ № 02330/277 ад 30.04.2004.